

RAPPORT

Opsøgende og beskæftigelsesrettet indsats for ægtefælleforsørgede indvandrere

Målgruppeanalyse og evaluering af tidligere projekter,
2011-2017

INDHOLD

<i>1. Indledning</i>	<i>3</i>
1.1. Kort om puljen og projekterne.....	3
1.2. Kort om evalueringen	5
1.3 Læsevejledning	6
<i>2. Konklusioner og anbefalinger</i>	<i>7</i>
2.1 Konklusion	7
2.2 Anbefalinger	11
<i>3. Karakteristik af den samlede målgruppe</i>	<i>13</i>
3.1. Overblik	13
3.2. Uddannelse	19
3.2. Tidligere kontakt med arbejdsmarkedet?	20
<i>4. Deltagerne i projekterne</i>	<i>23</i>
4.1. Ønsket målgruppe i projekterne	23
4.2 Den faktiske deltagergruppe.....	24
4.3. Delmålgrupper	28
<i>5. Indsatsen i Projekterne</i>	<i>39</i>
5.1 Organisering, aktører og samarbejdsflader	39
5.2 Indsats	41
5.3 Resultater	48
<i>Bilag 1: Metode og datagrundlag</i>	<i>55</i>
<i>Bilag 2: Oversigt over projekterne</i>	<i>60</i>

1. INDLEDNING

1.1. Kort om puljen og projekterne

Ledige ægtefælleforsørgede flygtninge og indvandrere er en gruppe af borgere, der kan have vanskeligheder ved at finde ind på det danske arbejdsmarked og i det danske uddannelsessystem. For en del af borgergruppen er der vanskeligheder, når det gælder integration i det danske samfund i det hele taget.

Både af beskæftigelsesmæssige hensyn og af integrationshensyn bør borgere, der er i en udsat position ift. arbejde, uddannelse og integration, bringes tættere på arbejdsmarkedet og ind i samfundslivet.

På den baggrund blev der i satspuljeaftalen for 2012 afsat 45,2 mio. kr. i perioden 2012-2015 til at styrke kommunernes opsøgende indsats overfor ægtefælleforsørgede flygtninge og indvandrere med henblik på at få flere ægtefælleforsørgede i ordinær beskæftigelse, virksomhedspraktik eller i job med løntilskud. For at sikre en målrettet, koordineret og sammenhængende indsats, er satspuljebevillingen suppleret med mindre bevillinger til målgruppen således, at der samlet set er udmøntet lidt over 50 mio. kr. i projektperioden. Evalueringerne af indsatsen har endvidere medtaget enkelte projekter igangsat i 2011, som også er rettet mod målgruppen af ægtefælleforsørgede.

Midlerne er udmøntet gennem ansøgningspuljer til projekter i kommunerne i flere omgange og senest i 2015. Denne evaluering omhandler de 14 afsluttede projekter, der fik støtte i perioden 2011-2017. Bilag 2 giver en oversigt over de enkelte projekter (projektperiode, målgruppe/deltagere og indsats).

I 2015 blev den sidste ansøgningspulje udmeldt og 5 nye projekter har fået projektmidler i perioden 2016 – 2018. Projekterne herfra evalueres separat og evalueringen forventes at foreligge primo 2019.

Målgruppen

Målgruppen i puljeudmeldingen for projekter igangsat i 2012- 2013 var:

- Ledige, ægtefælleforsørgede ikke-vestlige indvandrere, som på grund af dansksproglige, sociale udfordringer eller begrænset erhvervserfaring m.v. står langt fra arbejdsmarkedet.
Målgruppen kunne også omfatte andre udsatte ægtefælleforsørgede indvandrere uden for arbejdsstyrken.

Målgruppen for projekter igangsat i 2014 var:

- Indvandrere, der forsørges af deres ægtefælle, og som på grund af sproglige og sociale udfordringer samt lille erhvervserfaring står langt fra arbejdsmarkedet. Først og

fremmest udsatte og isolerede ægtefælleforsørgede indvandrere med ikke-vestlig baggrund.

Puljemidlerne har været administreret først i det daværende Integrationsministerium, herefter i Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering under Beskæftigelsesministeriet og senest Styrelsen for International Rekruttering og Integration under Udlændinge- og Integrationsministeriet.

Ønsket var at nå de dårligst integrerede ægtefælleforsørgede indvandrere, men før gennemførelsen af projekterne var der meget begrænset viden om målgruppen, da de netop var ægtefælleforsørgede og ikke havde nogen umiddelbar brug af kommunale tilbud.

Derfor var der et element af vurdering af projekterne ift. om konkrete ægtefælleforsørgede indvandrere kunne siges at tilhøre eller falde uden for målgruppen.

Udmeldingen til projekterne var således i 2014 fra Beskæftigelsesministeriet, at man ønskede at inkludere ægtefælleforsørgede, som pga. manglende sprogkundskaber, manglende kendskab til dansk kultur og manglende kontakt til danske institutioner og foreninger var isolerede og ikke bevægede sig i retning af en større forståelse af og samhørighed med det danske samfund. Man forestillede sig, at hovedparten skulle have overstået deres introduktionsperiode, hvor sprogskolen kunne være livlinen til det danske samfund. Alle skulle komme fra en kultur, som ligger langt fra den danske, dvs. en 'ikke-vestlig kultur'.

Målgruppen har således været en delgruppe af den samlede gruppe af ægtefælleforsørgede indvandrere i Danmark.

De forskellige projekter har lokalt fokuseret på forskellige delmålgrupper indenfor den overordnede målgruppe for indsatsen, fx har enkelte projekter fokuseret på kvinder eller beboere i et bestemt boligområde, mens andre har et mere generelt fokus på ægtefælleforsørgede indenfor målgruppen. Det store flertal af deltagerne i projekterne har været kvinder.

Indsatsrammen

Projekterne har i hele perioden selv tilrettelagt indsatsen inden for en ramme, der gav mulighed for:

- Opsøgende indsats for at informere og motivere målgruppen
- Undervisning i dansk, almene fag og samfundsforståelse, som ligger ud over indsatsen efter integrationsloven
- Virksomhedsrettede forløb
- Brobygningsforløb til erhvervs- og professionsuddannelser
- Forsøg med socialøkonomiske virksomheder og selvstændig virksomhed
- Virksomhedsrettede forløb
- Understøttende mentor

1.2. Kort om evalueringen

Styrelsen for International Rekruttering og Integration har ønsket en samlet tværgående evaluering af projekterne og en målgruppeanalyse.

Der er ved udgangen af 2015 blevet udmeldt en sidste pulje til en målrettet opsøgende indsats overfor selvforsørgende nydanskere. 5 nye projekter har her fået projektmidler i 2016 – 2018. Disse evalueres særskilt og resultater fra disse nye projekter indgår således ikke i nærværende evaluering. Når de alligevel nævnes her, er det fordi, et af formålene med nærværende evaluering er at generere viden, som disse nye projekter kan anvende til at kvalificere deres projektindsats, således at der bygges videre på allerede opnåede erfaringer.

Evalueringen består samlet af:

- At indsamle **metoder, erfaringer** og **effekt** af de gennemførte projekter målrettet ægtefælleforsørgede indvandrere
- Udarbejde en **målgruppeanalyse**, der dels kan understøtte arbejdet i de nye projekter, og dels kan bruges nationalt til at opnå mere viden om den samlede målgruppe og bedre dens integration og arbejdsmarkedsdeltagelse.

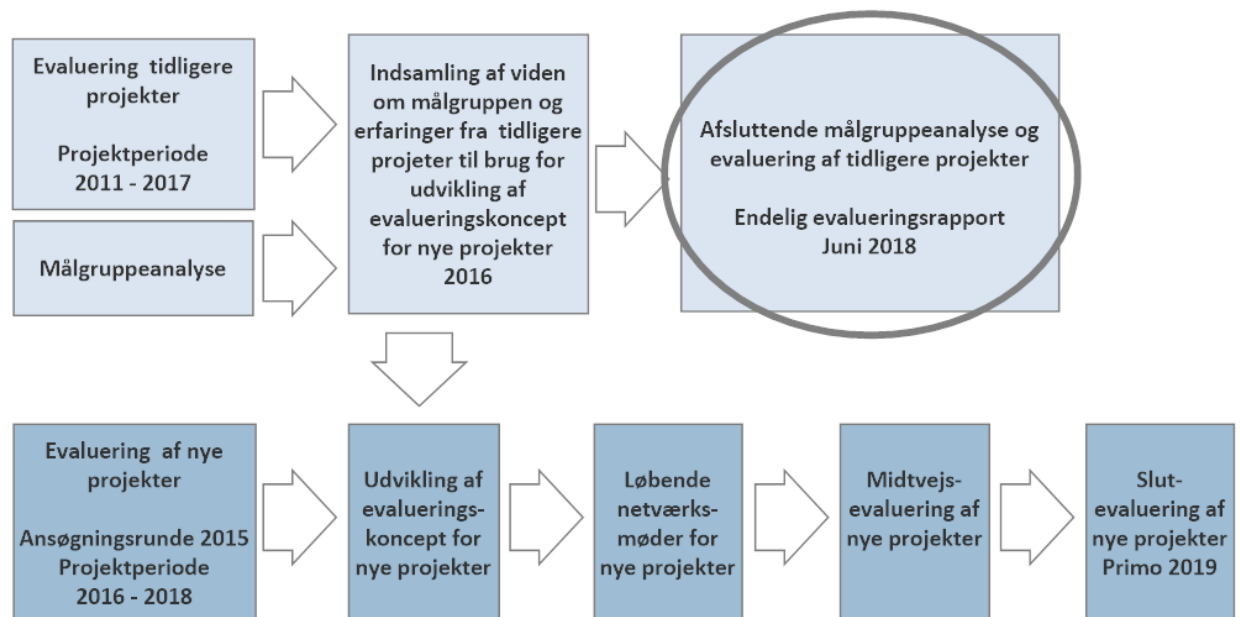
Det overordnede formål med evalueringen er at opnå **viden om målgruppen samt om virksomme indsatser, der kan forbedre deltagelsen på arbejdsmarkedet og dermed integrationen.**

Evalueringsprocessen

Der er fra SIRIs side ønsket en sammenhængende evaluering af både tidligere og nye projekter – og i sammenhæng hermed også en samlet analyse af målgruppen af ægtefælleforsørgede indvandrere. Både evalueringen af de tidligere projekter og målgruppeanalysen samt evalueringen af nye projekter udføres af DISCUS og COWI for SIRI.

Processen illustreres i Figur 1 nedenfor:

Figur 1 Evalueringsprocessen

Nærværende evaluering af tidligere projekter dækker 14 projekter, der er igangsat og afsluttet løbende i hele perioden fra 2011 og løbende frem til udgangen 2016 (et enkelt projekt frem til udgangen af marts 2017). Evalueringen er først igangsat i 2016, hvor en del af projekterne var afsluttet – nogle flere år før evalueringen blev igangsat. Det betyder, at det ikke har været muligt konsekvent at tilvejebringe alle ønskede data fra alle projekter. Bagerst i rapporten findes en mere udførlig gennemgang af evalueringens metode og datagrundlag (bilag 1).

Evalueringen er baseret på:

- Kvalitative data fra projektbesøg med fokusgruppeinterviews
- Surveydata om deltagernes forløb, indsatsen og projektresultater
- Registerdata om den samlede målgruppe samt indsatser og resultater/effekt for deltagergruppen
- Data fra evalueringsrapporter o.a. materiale fra de enkelte projekter.

1.3 Læsevejledning

Efter dette indledende afsnit præsenteres i **afsnit 2** evalueringens hovedkonklusioner og anbefalinger omkring en opsøgende og beskæftigelsesrettet indsats til inspiration for en fremadrettet indsats.

Herefter følger i **afsnit 3** en karakteristik af gruppen af ægtefælleforsørgede indvandrere i Danmark som helhed med gennemgang af gruppens sammensætning og tilknytning til arbejdsmarkedet og uddannelsessystemet, opnåede kompetencer i form af uddannelse i Danmark samt helbredsmæssige profil.

I **afsnit 4** fokuseres på deltagergruppen i projekterne, herunder ressourcer og udfordringer ift. integration på arbejdsmarkedet, i uddannelsessystemet og samfundet generelt. Her præsenteres tre delmålgrupper som typologier med illustrerende cases.

Samlet giver afsnit 3 og 4 viden om målgruppens størrelse og karakteristika, der er relevante for indsatsen både for den samlede målgruppe og for relevante delmålgrupper (typologier).

I **afsnit 5** fokuseres der på den gennemførte indsats i projekterne samt resultater og effekt. Særligt er der fokus på at identificere nyskabende og effektfulde metoder, indsatser o.a. ift. en øget integration og arbejdsmarkedstilknytning for målgruppen. Her præsenteres også en oversigt over udgifter og gevinster ved en kommunal indsats overfor ægtefælleforsørgede indvandrere med case-eksempler, der illustrerer udgifter og gevinster ved en indsats på individniveau.

Samlet giver evalueringen et videnbaseret grundlag til brug for det fremadrettede arbejde med at forbedre målgruppens integration og arbejdsmarkedsdeltagelse både i de nye projekter og nationalt.

I rapportens **bilag 1** redegøres for metode og datagrundlag og i **bilag 2** gives en oversigt over de enkelte projekter.

2. KONKLUSIONER OG ANBEFALINGER

Først præsenteres hovedkonklusionerne om projekternes implementering, kvantitative og kvalitative resultater samt effekter af indsatsen. Konklusionerne danner grundlag for formulering af en model for en opsøgende og beskæftigelsesrettet indsats for ægtefælleforsørgede indvandrere, som eventuelt kan danne afsæt for fremadrettede initiativer på området.

Kommuner kan lade sig inspirere af den anbefalede model, dele af den anbefalede model eller de enkelte projekters indsatser, der kan kvalificere deres egen indsats overfor målgruppen af ægtefælleforsørgede indvandrere.

2.1 Konklusion

Der blev i satspuljeaftalen for 2012 afsat 45,2 mio. kr. i perioden 2012-2015 til at styrke kommunernes opsøgende indsats overfor ægtefælleforsørgede flygtninge og indvandrere med henblik på at få flere ægtefælleforsørgede i ordinær beskæftigelse, virksomhedspraktik eller i job med løntilskud. Indsatsen skal generelt styrke integration i det danske samfund. For at sikre en målrettet, koordineret og sammenhængende indsats, er satspuljebevillingen suppleret med mindre bevillinger til målgruppen således, at der samlet set er udmøntet lidt over 50 mio. kr. i projektperioden. Midlerne er udmøntet gennem ansøgningspuljer til projekter i kommunerne i 2012, 2013, 2014 og senest i 2015

Evalueringen af indsatsen har endvidere medtaget enkelte projekter igangsat i 2011, som også er rettet mod målgruppe af ægtefælleforsørgede.

Denne evaluering omhandler således de 14 projekter, som fik støtte i perioden 2011-2017.

Effekt af indsatsen

Resultaterne af effektevalueringen skal tages med forbehold. Det har alene været muligt at indhente CPR baserede oplysninger vedrørende deltagerne fra to projekter i 2013 og 2014 Københavns Kommune. Forløbene havde et begrænset antal deltagere: 41 i 2013 og 68 i 2014.

Tager man udgangspunkt i forløbene i Københavns Kommune, har kursisternes deltagelse givet positive resultater. Det gælder først og fremmest for de kursister, der deltog i 2013. Deltagerne er i langt højere grad kommet i beskæftigelse og har opnået en betragtelig lønindkomst, sammenlignet med personer i den kontrolgruppe, som ikke har deltaget i kurserne (se afsnit 5.2 for en beskrivelse af indholdet):

- Blandt de kvinder, som ikke havde erhvervsindkomst, året før de deltog i 2013 kurserne, var der 56 % flere af deltagerne, der opnåede lønindkomst¹ (i perioden 2014 – 2016 efter kursUSDeltagelsen) end i kontrolgruppen.
- Samtidig havde disse kvinder gennemsnitligt 1.584 løntimer og en lønindkomst på 225.100 kr. mere (ligeledes gennemsnitligt) i denne periode end kontrolgruppen.

Blandt deltagerne i 2014 kurserne er resultaterne knap så imponerende. 24 % flere af deltagerne end af kontrolgruppen opnåede lønindkomst eller et erhvervsrettet tilbud (i perioden 2015 – 2016 efter kursUSDeltagelsen) end i kontrolgruppen. Vi finder også, at den gennemsnitlige lønindkomst og antallet af løntimer var lidt større blandt deltagerne end i kontrolgruppen, men forskellen er ikke stor nok til at kunne påvises med tilstrækkelig statistisk sikkerhed på grundlag af det begrænsede antal deltagere.

Effektmålingerne er foretaget med udgangspunkt i et signifikansniveau på 5 %. Det vil sige, at de fundne effekter med 95 % sandsynlighed ikke er statistiske tilfældigheder.

Som allerede understreget, skal resultaterne tages med forbehold. Deltagerne i alle projekter ligner deltagerne i de københavnske projekter. Men projekterne i de andre kommuner kan have været mere eller mindre udfordrede i og med at ledighedsprocenten og/eller erhvervsstrukturen i lokalområdet kan have påvirket kursUSDeltagernes muligheder for at komme i arbejde.

Projekternes erfaringer

De øvrige og mere kvalitative dele af konklusionen omfatter erfaringer med at definere målgruppen, komme i kontakt med målgruppen, tilpasse tilbuddene til forskellige segmenter indenfor målgruppen og endelige opgavens karakter i form af om der er tale om en 'kan' eller 'skal' opgave for de kommunale myndigheder.

¹ Bemærk, at tallet inkluderer fem personer, der har modtaget erhvervsrettede tilbud, dvs. enten virksomhedspraktik eller job med løntilskud.

- **Udfordringer med at definere målgruppen**

Det er en generel erfaring fra projekterne, at gruppen af ægtefælleforsørgede er meget sammensat. Der er tale om borgere med vidt forskellige forudsætninger, behov og parathed til at søge tilknytning til arbejdsmarkedet eller uddannelsessystemet.

Evaluators konkluderer, at det er meget vigtigt at definere målgruppen og at underopdele den i del-grupper med forskellige forudsætninger og behov. Projekterne har ikke indledningsvist altid gjort dette – og derfor har alle fået den samme 'pakke' i form af kurser, etc. uanset deres forskellige forudsætninger. Evalueringen har vist, at 20% af den samlede målgruppe kan karakteriseres som de 'relativt nemme' (gode erhvervs- og uddannelsesforudsætninger, god motivation, etc.), mens 30% falder i en 'mellem' gruppe. De resterende 50% af den samlede målgruppe har 'store udfordringer'. Evaluator konkluderer, at det er vigtigt at tilpasse indsatsen i forhold til behovene i de forskellige del-grupper.

Evalueringen har ligeledes afdækket, at en del af deltagerne af projektet i København² faktisk havde haft en indkomst fra enten lønarbejde eller selvstændig virksomhed i året før de deltog, hvorfor de i princippet ikke er en del af målgruppen for indsatsen. I evalueringens effektberegninger er der taget højde for dette. Disse er således gennemført for henholdsvis den samlede gruppe af deltagere og for de deltagere, som ikke havde lønindkomst i året før deltagelsen.

Et andet område, hvor målgruppen er meget differentieret angår deltagernes mobilitet. Evalueringen viser, at den del af målgruppen, som har 'store udfordringer' også er udfordret af, at kvinderne i del-målgruppen ikke er vant til at bevæge sig rundt i det offentlige rum. Det er derfor også vigtigt fremadrettet, at projekterne tager hensyn til, at ikke alle kvinder er vant til at 'rejse' fra bopæl til det sted hvor projektaktiviteterne finder sted. Heller ikke selv om der er tale om meget få kilometer, dvs. selv under 2-3 kilometer. Flere projekter har haft cykelkursus, som en del af kursusaktiviteterne, bl.a. for at øge kvindernes mobilitet.

- **Udfordringer med at komme i kontakt med målgruppen**

Det er en konklusion, at den opsøgende indsats har været krævende for projekterne og at de har udvist stor idérigdom (se afsnit 5.2) for at nå målgruppen og rekruttere deltagere til projekterne.

Samtidig konkluderes det, at projekterne har haft udfordringer med at identificere personer i målgruppen, skabe kontakt og få dem rekrutteret til projekterne. Projekterne kan redegøre for antallet af deltagere i projekterne – og i de fleste tilfælde også for hvor mange potentielle deltagere projektet har været i kontakt med. Men det har været vanskeligt for projekterne at fastslå målgruppens samlede størrelse.

Det skyldes bl.a. at kommunerne ikke blot har kunnet fremsøge de potentielle deltagere i eksisterende registre. Derfor kan hovedparten af projekterne heller ikke svare på, hvor stor målgruppen er. Uden denne information kan man således ikke vide, hvor stor en andel af målgruppen projektet har været i kontakt med.

² I 2013 var det 17 af 41 deltagere i projektet i København, der havde haft lønindkomst i året før deltagelsen i kurset. I 2014 gjaldt det 21 ud af 68.

Flere projekter har gjort sig meget positive erfaringer med at fremsøge målgruppen via registre ved at sammenligne data fra borgere, der har været igennem integrationsforløb med data fra e-indkomst. Eller ved at markere de borgere, der har været i Danmark i mere end tre år og samkøre med indkomst (hvem er på kontanthjælp/anden offentlig ydelse/A-indk) kan man identificere en restgruppe, som ikke har indtægt. Ved således at have 'indsnævret' målgruppen har det været lettere at fremsøge og kontakte de kvinder/mænd, som potentielt er omfattet af projektformålet.

Der er også gode erfaringer med at identificere personer i målgruppen på baggrund af sprogcentrets lister over deltagere i sprogundervisning³ og med at trække lister over borgere, hvor ægtefællen har indgået forsørgelseskontrakt med kommunen.

Uanset om projekterne har anvendt registerbaseret fremsøgning af borgere, som potentielt tilhører målgruppen, er det en konklusion, at det under alle omstændigheder er nødvendigt, med en systematisk og vedholdende opsøgende indsats, for at identificere især den 'meget udfordrede' del af målgruppen', opsøge dem og få dem til at melde sig til forløbene. De meget udfordrede ægtefælleforsørgede kommer ikke af sig selv.

- ***Tilpasse tilbuddene til forskellige segmenter indenfor målgruppen***

Definition af målgruppen, og del-målgruppernes forskellige karakteristika og behov, går hånd-i-hånd med fastsættelse af de strategier, der skal til for at kontakte de forskellige del-målgrupper og rekruttere dem til projektaktiviteterne. Og dét hænger igen sammen med sammensætningen af den palette af indsatser, tilbud og aktiviteter, der skal være til rådighed for at opfylde de forskellige del-målgruppers forskellige behov.

Det er evaluators konklusion, at udfordringerne og behovene er forskelligartede fra borger til borger. Og selvom man segmenterer sit projekt i del-målgrupper, vil også borgerne i de enkelte del-målgrupper have brug for en kombination af indsatser. Konklusionen af evalueringen er, at der skal en vifte af tilbud og aktiviteter til for at ramme målgruppen af ægtefælleforsørgede. På næste side oplistes i punktform den vifte af tilbud, som der på tværs af projekterne er opnået gode erfaringer med at tilbyde målgruppen.

Projekterne kan ikke entydigt pege på enkelte aktiviteter som særligt udslagsgivende. Det er kombinationen af indsatser, der er vigtig. Og specielt tilrettelagte, individuelle forløb – herunder vejledningsforløb - kan ofte være nødvendige, hvis man skal gøre en forskel for denne målgruppe af borgere.

- ***Kan eller skal opgave?***

Projekterne har betydet, at gruppen af ægtefælleforsørgede er blevet prioriteret i de deltagende kommuner. Samtidig viser evalueringen, at de udvidede aktiviteter rettet mod ægtefælleforsørgede kan komme under pres fra 'skal' opgaver, som dukker op og som er obligatoriske for kommunerne at løse, for eksempel opgaver relateret til flygtningepresset der opstod i 2015.

Projekterne i første og anden runde har ikke i stort omfang følt sig presset af 'skal' opgaver. Ikke desto mindre nævner flere af projekterne, at dette hurtigt kan blive en udfordring.

³ Selvom dette naturligt nok ikke kan anvendes til at identificere ægtefælleforsørgede som ikke længere er omfattet af integrationsperiodens indsatser.

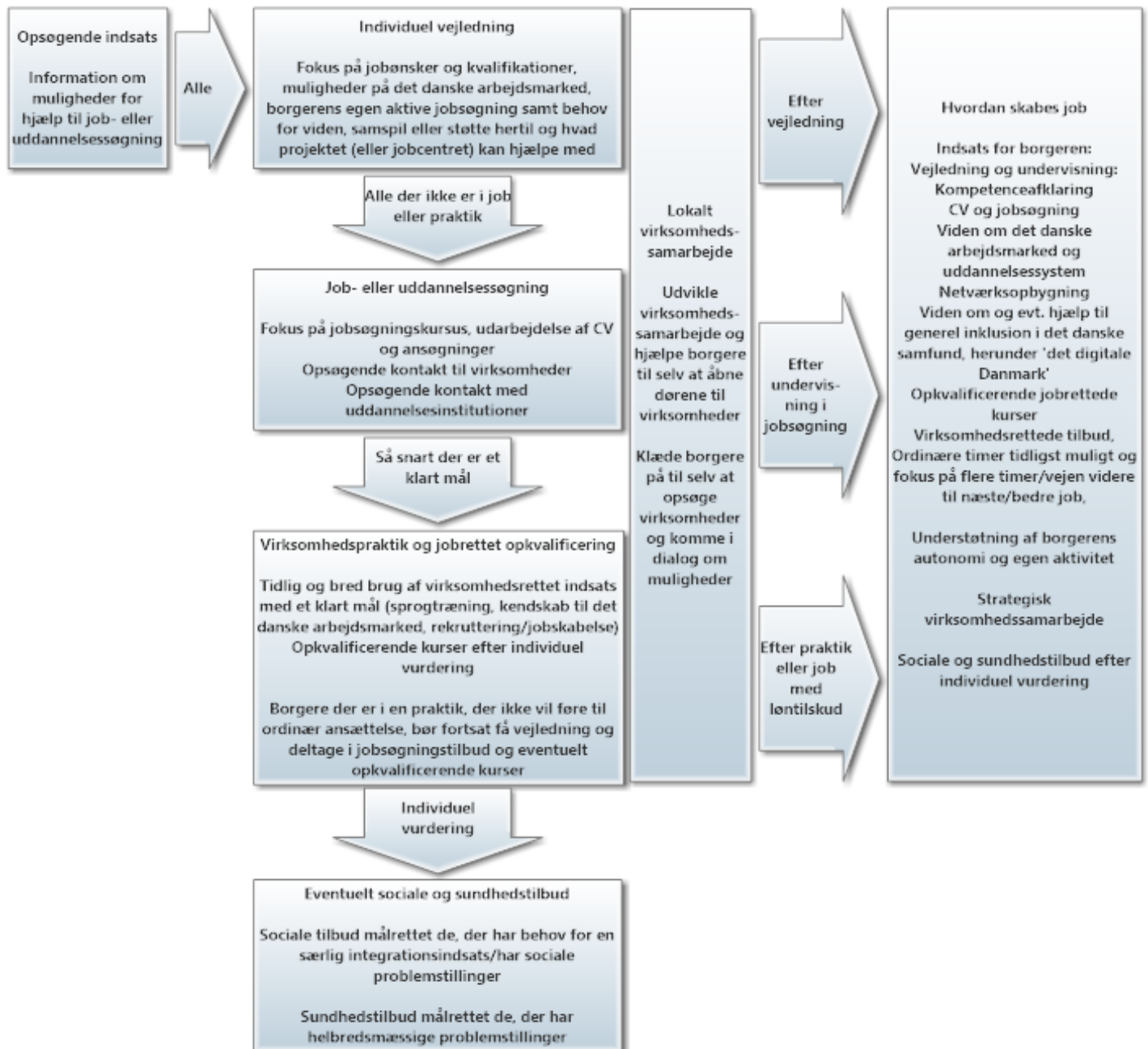
Erfaringerne fra de første 14 projekter vil kunne anvendes i relation til de fem nye projekter som startede op i 2016. De er alle etableret med egne projektorganisationer og projektledere, men de vil ligesom de nu afsluttede projekter også være afhængig af samarbejdet med kommunens forvaltninger og med jobcenter, sprogcenter og andre institutioner. Målgruppen af ægtefælleforsørgede, og måske især den 'meget udfordrede' del af denne målgruppe, kan derfor risikere de facto at blive nedprioriteret i forhold til kommunernes obligatoriske opgaver. For eksempel opgaver med at sikre at andre grupper (flygtninge, kontanthjælpsmodtagere, etc.) kommer tættere på arbejdsmarked/uddannelse.

2.2 anbefalinger

På baggrund af evalueringens resultater og konklusioner anbefaler evaluator en model for en opsøgende og beskæftigelsesrettet indsats over for gruppen af ægtefælleforsørgede indvandrere, der rummer følgende elementer:

- Opsøgende indsats der skaber kontakt til målgruppen og oplyser om muligheder for hjælp til at finde job i Danmark
- Individuel vejledning og gruppebaseret undervisning med fokus på afklaring af kompetencer og erfaringer, og hvordan disse kan bruges på det danske arbejdsmarked, samt hvordan den enkelte kan komme i job eller uddannelse
- For borgere hvis kompetencer ikke matcher virksomhedernes behov og ønsker til arbejdskraft, bør der være opmærksomhed på faglig opkvalificering i form af danskundervisning og korte jobrettede kurser eller egentlig uddannelse
- For borgere med problemer udover ledighed bør der være opmærksomhed på behov for sociale og/eller sundhedsindsatser og/eller familieindsatser
- Hjælp til kontakt til relevante virksomheder; brug af virksomhedspraktik med fokus på hurtigst muligt at opnå ordinære lønnede timer
- Fastholdelsesindsats. Tilknytningen til arbejdsmarkedet kan kræve understøttelse for at blive stabil for en del af målgruppen.

Kommuner anbefales at kvalificere deres indsats på baggrund af denne model - eller dele af modellen - suppleret med erfaringer fra de enkelte projekters indsatser (se en grafisk fremstilling af modellen på næste side).

Anbefalet model

3. KARAKTERISTIK AF DEN SAMLEDE MÅLGRUPPE

Dette kapitel giver et billede af gruppen af ægtefælleforsørgede indvandrere i Danmark som helhed med hensyn til karakteristika som køn, alder, antallet af børn, bopælsregion, indvandringsår, uddannelse mv.

Beskrivelsen bygger på registerbaserede analyser af en række registre i Danmarks Statistik, herunder befolkningsstatistikregisteret, indkomststatistikregisteret, uddannelsesregistre, Landspatientregisteret samt DREAM-databasen.

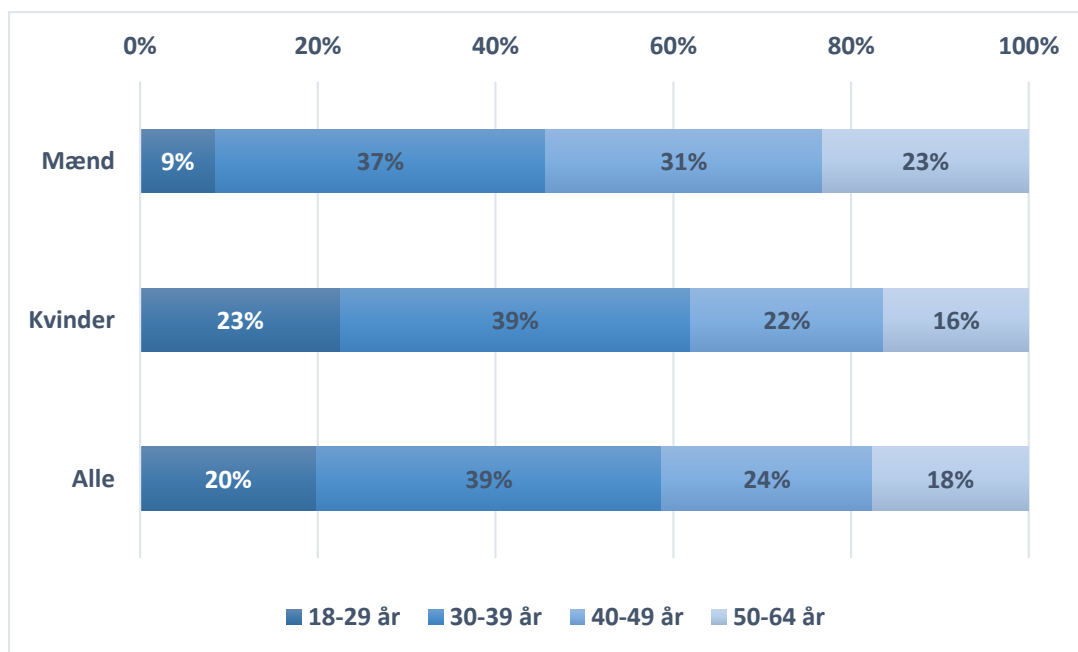
Ægtefællesforsørgede indvandrere afgrænses i kapitlet som gifte indvandrere fra ikke-vestlige lande, der i 2014 var i alderen 18-64 år og hverken modtog offentlig forsørgelse eller havde nogen erhvervsindkomst. I kapitlet indgår alene ægtefælleforsørgede indvandrere, der boede i Danmark i mindst halvdelen af 2014.

3.1. Overblik

Gruppen af ægtefællesforsørgede indvandrere omfatter med denne afgrænsning alt i alt godt 9.200 personer (i 2014). Heraf er langt de fleste dvs. 81 %, svarende til godt 7.400, kvinder.

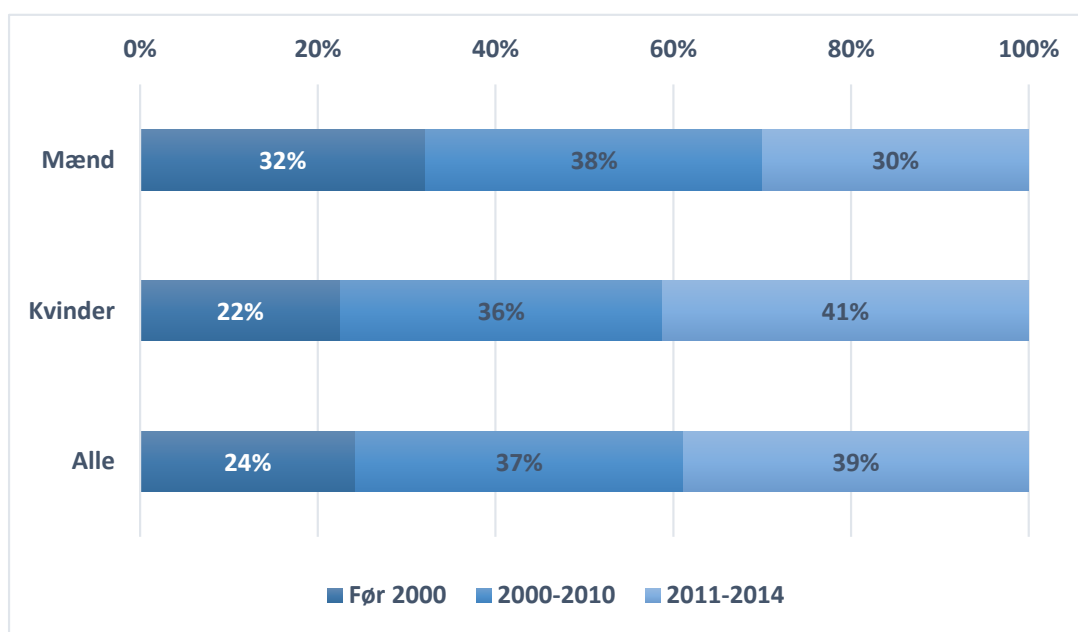
Størstedelen af gruppen er i alderen 30-49 år. Specielt er der relativt mange 30-39 årige (39 %). En femtedel af gruppen er i 2014 i alderen 18-29 år, og knap en femtedel er 50-64 år. Kvinderne er noget yngre end mændene, som det ses af Figur 2.

Figur 2 Ægtefælleforsørgede indvandrere i Danmark 2014 fordelt efter alder. Opdelt efter køn.

Kvinderne har generelt været kortere tid i Danmark end de mandlige ægtefælleforsørgede indvandrere. 41 % af kvinderne er kommet til Danmark i perioden 2011 – 2014. Den tilsvarende andel er 30 % blandt mændene. Godt en femtedel af kvinderne og ca. en tredjedel af mændene er kommet til landet før 2000 (Figur 3).

Figur 3 Ægtefælleforsørgede indvandrere i Danmark 2014 fordelt efter, hvornår de kom til Danmark. Opdelt efter køn.

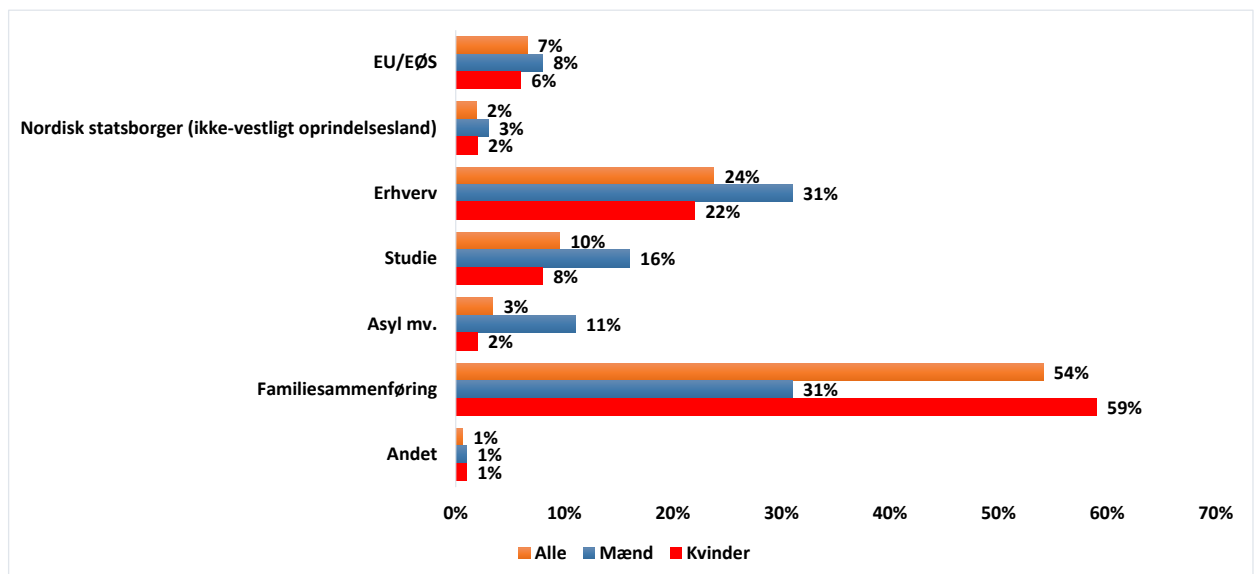
Udenlandske statsborgere kan ikke uden videre rejse ind i eller opholde sig i Danmark. Betingelserne for at kunne opholde sig i Danmark afhænger bl.a. af ansøgerens nationalitet. Nordiske statsborgere kan frit indrejse, opholde sig, studere og arbejde i Danmark. EU/EØS-statsborgere kan frit indrejse i Danmark og opholde sig her i en kortere periode. De kan desuden opholde sig her i en længere periode, hvis de f.eks. arbejder eller studerer i Danmark. Statsborgere fra andre lande kan ikke uden videre opholde sig i Danmark, men de kan evt. få opholdstilladelse på baggrund af arbejde, studier, familiesammenføring eller asyl⁴.

Figur 4 viser de ægtefælleforsørgede indvandrere fordelt efter opholdsgrundlag. Godt halvdelen er familiesammenførte (54 %). Det er i særlig grad tilfældet for kvinderne, hvor andelen af familiesammenførte er 59 %. Blandt mændene er andelen 31 %.

En tredjedel har fået opholdstilladelse på grund af arbejde eller studier – her antagelig først og fremmest pga. *familiemæssig tilknytning* til en person med opholdstilladelse på erhvervsområdet. Det er tilfældet for 47 % af mændene og 30 % af kvinderne.

⁴ Kilde: Hjemmesiden nyidanmark.dk

Figur 4 Ægtefælleforsørgede indvandrere i Danmark 2014 fordelt efter opholdsgrundlag. Opdelt efter køn.

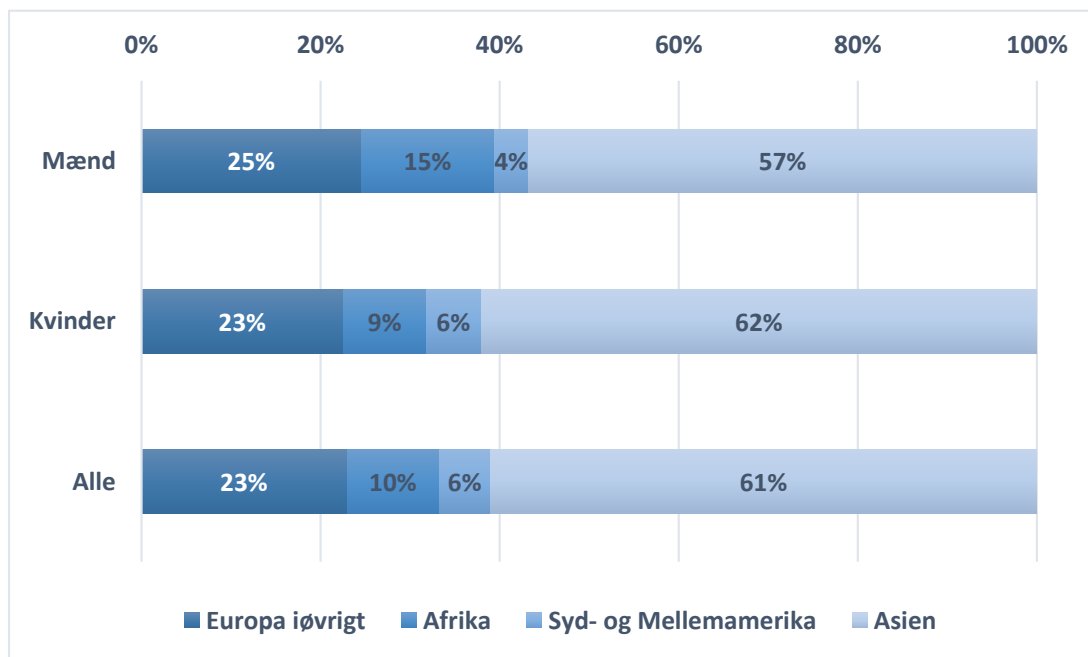
Note: Figuren omfatter alene ægtefælleforsørgede indvandrere, der er kommet til Danmark efter 1997.

Der er lidt flere af de ægtefælleforsørgede kvinder end mænd, der kommer fra Asien. Omvendt kommer lidt flere af mændene fra Afrika. For begge køns vedkommende stammer flertallet dog fra Asien – 62 % af kvinderne og 57 % af mændene (Figur 5).

Herudover stammer omkring en fjerdedel af de ægtefælleforsørgede indvandrere fra ikke-vestlige lande i Europa. En tiendedel kommer fra lande i Afrika – 15 % af mændene, 8 % af kvinderne. 6 % af de ægtefælleforsørgede indvandrere kommer fra Syd- og Mellemamerika.

Tabel 1 giver et billede af, hvor mange af de ægtefælleforsørgede indvandrere, der kommer fra hyppigste oprindelseslande. Pakistan (11 %), Tyrkiet (10 %), Indien (7 %), Thailand (7 %) og Kina (6 %) er de fem hyppigste oprindelseslande, dvs. de fem lande hvor flest af de ægtefælleforsørgede indvandrere kommer fra.

Figur 5 Ægtefælleforsørgede indvandrere i Danmark 2014 fordelt efter oprindelsesland (verdensdel). Opdelt efter køn.

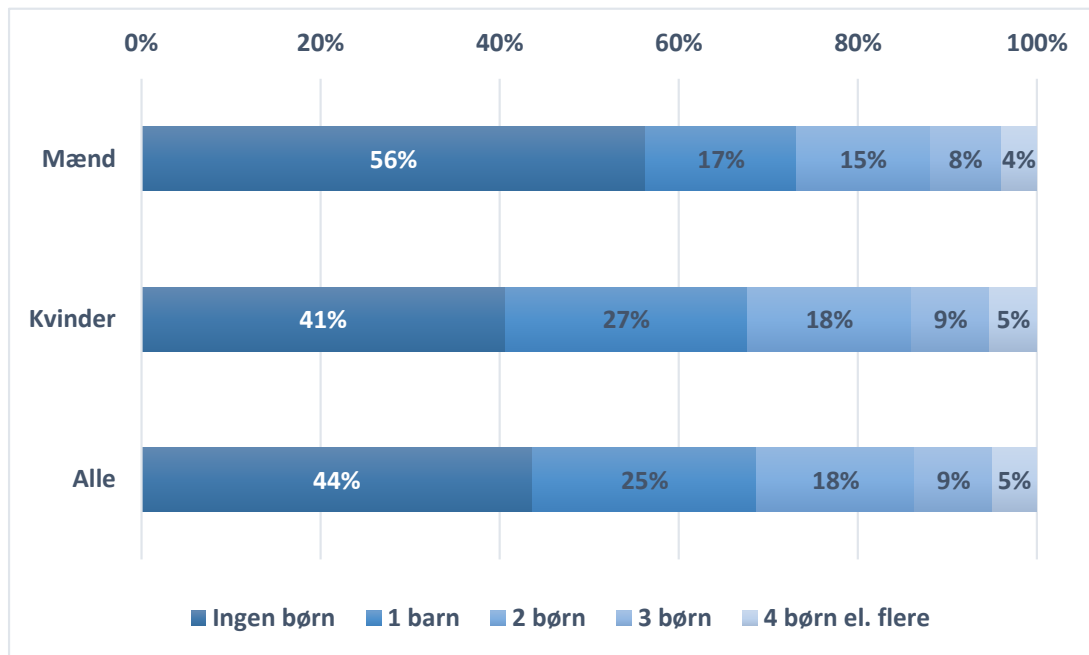
Note: Europa i øvrigt omfatter ikke-vestlige lande i Europa.

Tabel 1 Ægtefælleforsørgede indvandrere i Danmark 2014 fordelt efter de hyppigste oprindelseslande.

Land	Antal	Procent
Tyrkiet	916	10%
Marokko	243	3%
Indien	661	7%
Irak	316	3%
Iran	345	4%
Kina	545	6%
Libanon	288	3%
Pakistan	1056	11%
Filippinerne	361	4%
Thailand	651	7%
Rusland	301	3%
Ukraine	382	4%
Europa i øvrigt	519	6%
Syd- og Mellemamerika i øvrigt	526	6%
Asien i øvrigt	1404	15%
Afrika i øvrigt	706	8%

Note: I tabellen er set bort fra 18 personer, der kommer fra andre lande – herunder statsløse.

Figur 6 Ægtefælleforsørgede indvandrere i Danmark 2014 fordelt efter antal hjemmeboende børn. Opdelt efter køn.

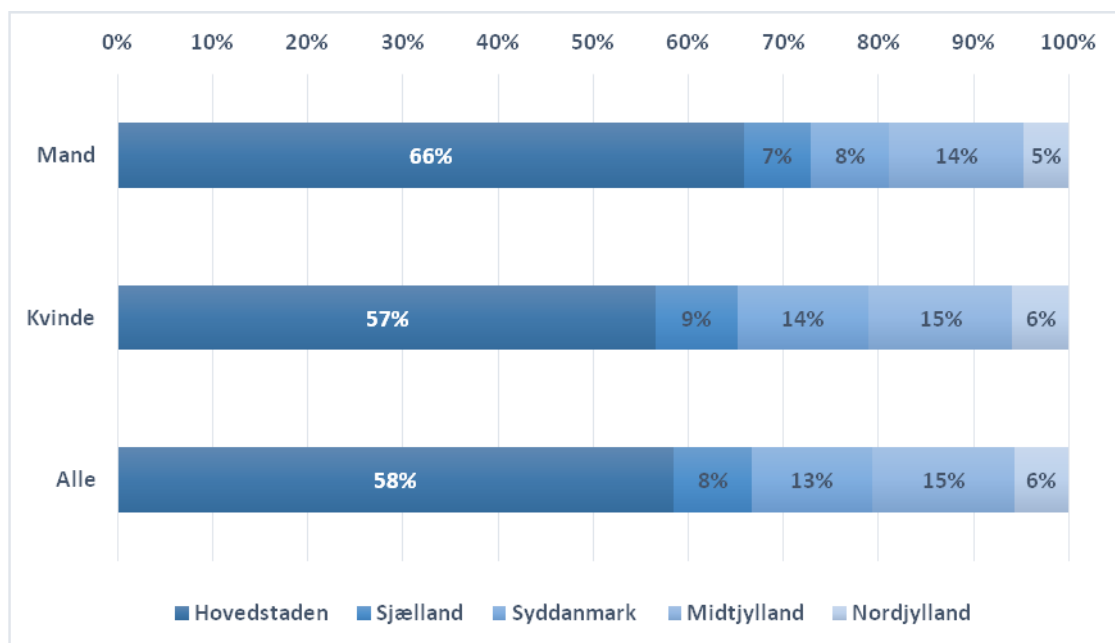

Flertallet af de ægtefælleforsørgede indvandrere har højst et hjemmeboende barn. 41 % af kvinderne har ingen hjemmeboende børn, 27 % har et hjemmeboende barn, mens resten (32 %) har to eller flere børn (figur 3.5). Blandt mændene er der endnu flere, der højst har et hjemmeboende barn (73 %), hvilket skal ses i sammenhæng med forskellen på aldersprofilerne mellem mænd og kvinder.

5 % af kvinderne har 4 børn eller flere. Det drejer sig især om kvinderne fra Afrika og til dels Asien. Andelen er 9 % blandt kvinder fra Afrika, 6 % blandt kvinder fra Asien, 3 % blandt kvinder fra de ikke-vestlige lande i Europa og 1 % blandt kvinder fra Syd- og Mellemamerika.

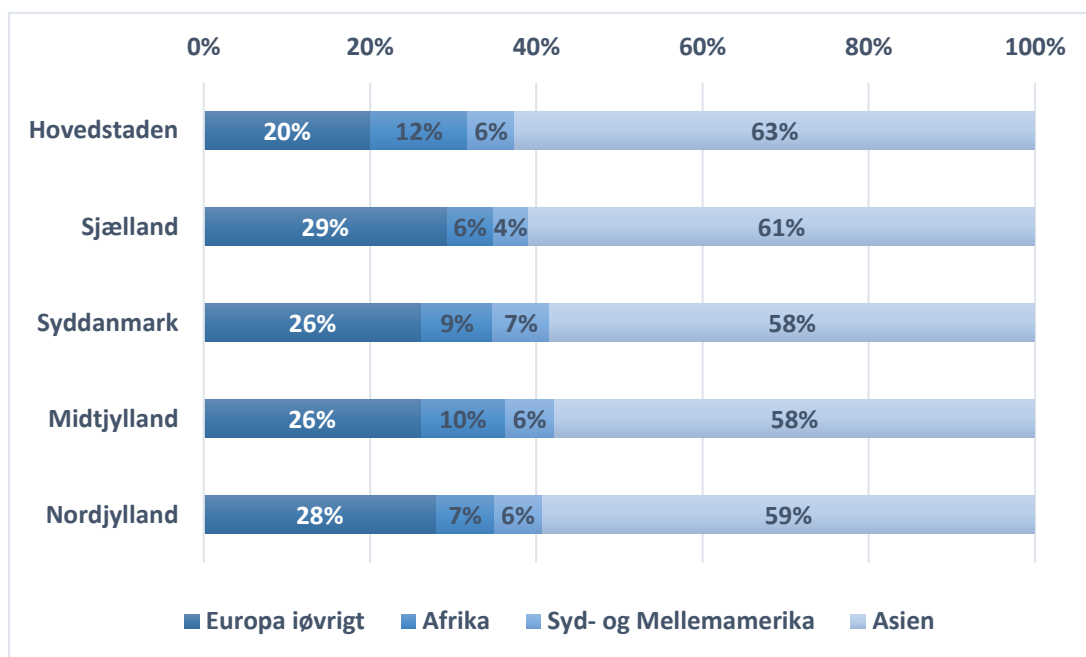
Flertallet af de ægtefælleforsørgede indvandrerkvinder i Danmark bor i region Hovedstaden (57 %), og blandt mændene er andelen endnu større (66 %). 8 % af samtlige ægtefælleforsørgede bor i region Sjælland, 13 % bor i region Syddanmark, 15 % bor i region Midtjylland og 6 % bor i region Nordjylland (Figur 7).

Figur 7 Ægtefælleforsørgede indvandrere i Danmark 2014 fordelt efter bopælsregion. Opdelt efter køn.

Fordelingen af de ægtefælleforsørgede indvandrere efter oprindelsesland adskiller sig kun lidt fra hinanden mellem regionerne som det ses af Figur 8. Der er lidt flere fra de ikke-vestlige europæiske lande i region Sjælland end specielt i region Hovedstaden. Omvendt udgør afrikanske indvandrere en lidt større del af de ægtefælleforsørgede indvandrere i region Hovedstaden.

Figur 8 Ægtefælleforsørgede indvandrere i Danmark 2014 fordelt efter oprindelsesland. Opdelt efter bopælsregion.

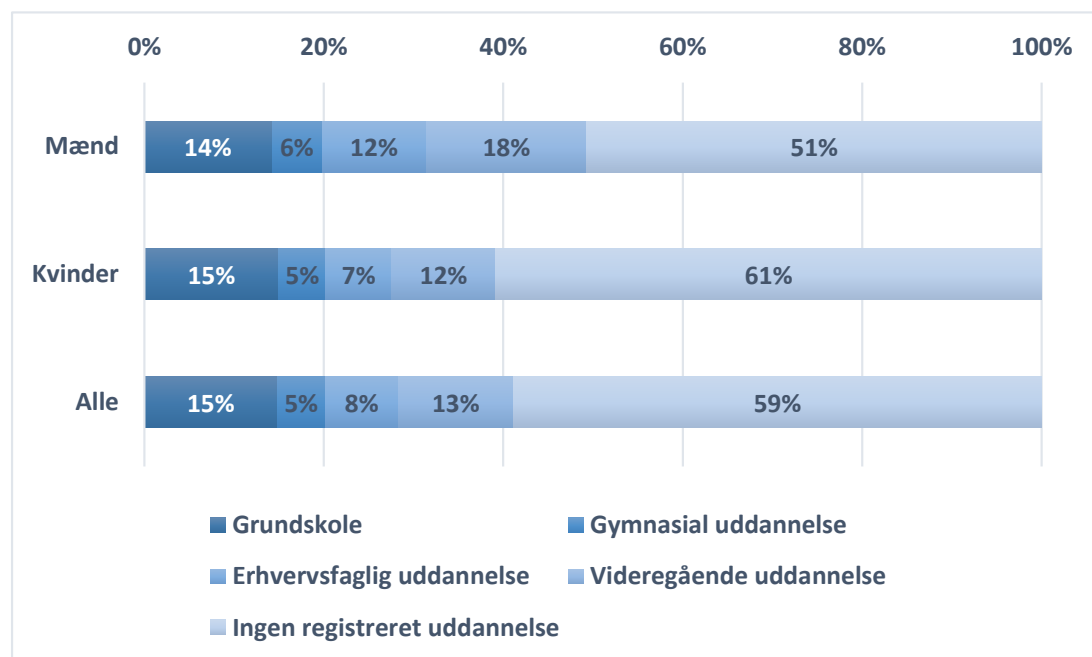
3.2. Uddannelse

De ægtefælleforsørgede indvandrere har relativt svage uddannelsesmæssige forudsætninger. Flertallet af de ægtefælleforsørgede indvandrere (59 %) har således ingen registreret uddannelse i Danmark. Det gælder i særlig grad for kvinderne. 61 % af kvinderne og 51 % af mændene har ingen registreret uddannelse (Figur 9)⁵.

Samlet set har 81 % af kvinderne og 71 % af mændene ikke en erhvervskompetencegivende dansk uddannelse. 15 % af kvinderne og 14 % af mændene har således højst en grundskoleuddannelse, og 5 % af kvinderne og 6 % af mændene har en gymnasial uddannelse.

Der er lidt flere af kvinderne fra de asiatiske og afrikanske end fra de øvrige lande, der ikke har en erhvervskompetencegivende uddannelse. 83 % af kvinderne fra Asien har ikke en erhvervskompetencegivende uddannelse. Den tilsvarende andel er 82 % blandt kvinderne fra Afrika, 78 % blandt kvinderne fra de ikke-vestlige europæiske lande og 70 % blandt kvinderne fra Syd- og Mellemamerika.

Figur 9 Ægtefælleforsørgede indvandrere i Danmark 2014 fordelt efter højst fuldførte uddannelse. Opdelt efter køn.

⁵ Danmarks Statistik har gennemført spørgeskemaundersøgelser for personer der er indvandret til Danmark til og med 2006, hvor indvandrerne er blevet spurgt om, hvilken uddannelse de har medbragt fra udlandet. Undersøgelsen har ikke været gennemført siden, hvilket betyder, at den højst fuldførte uddannelse for personer som er indvandret til Danmark efter 2006 er uoplyst. At uddannelsen ikke er registreret i Danmark er således ikke ensbetydende med, at den pågældende ikke har en uddannelse fra hjemlandet.

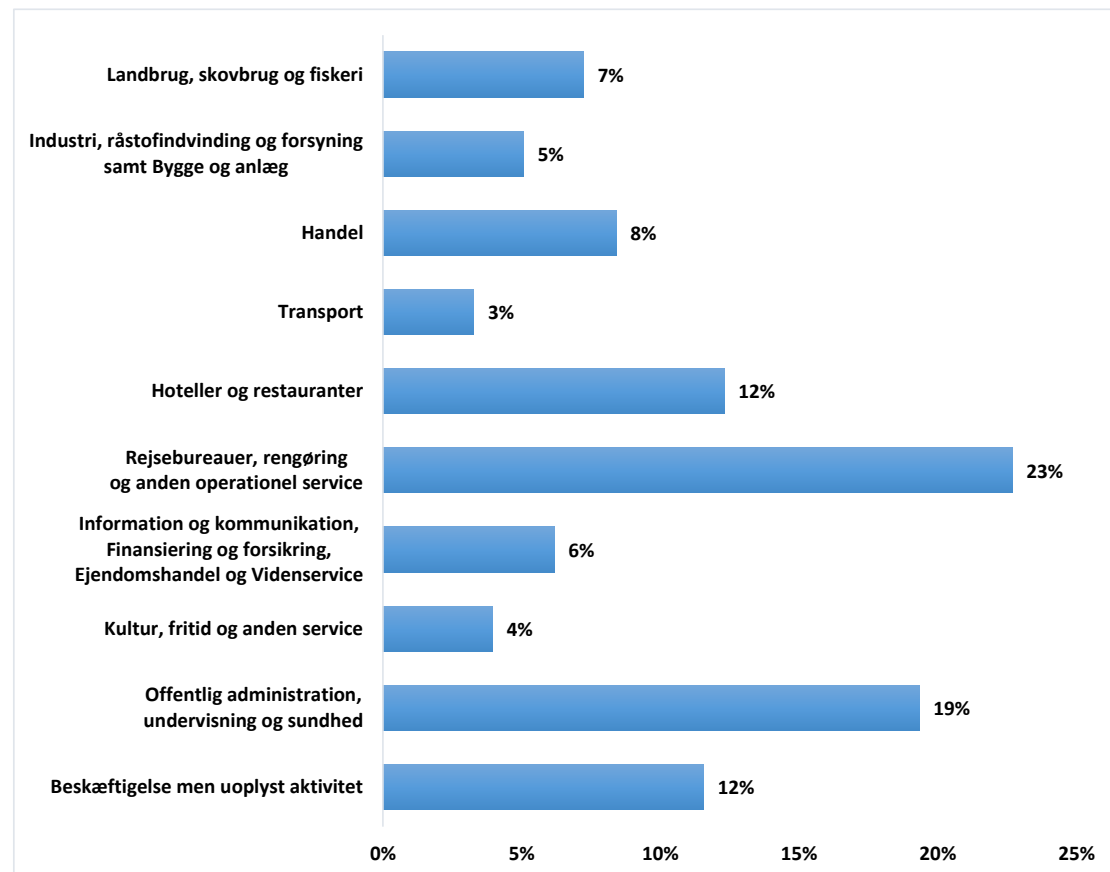
3.2. Tidligere kontakt med arbejdsmarkedet?

En del af de ægtefælleforsørgede indvandrere har erfaringer med det danske arbejdsmarked. 22 % af kvinderne og 45 % af de mændene har således haft beskæftigelse som lønmodtagere i Danmark på et tidspunkt i perioden mellem 2008 og 2014.

Omvendt vil det også sige, at 78 % af kvinderne og 55 % af mændene ikke har haft beskæftigelse som lønmodtagere i den nævnte periode.

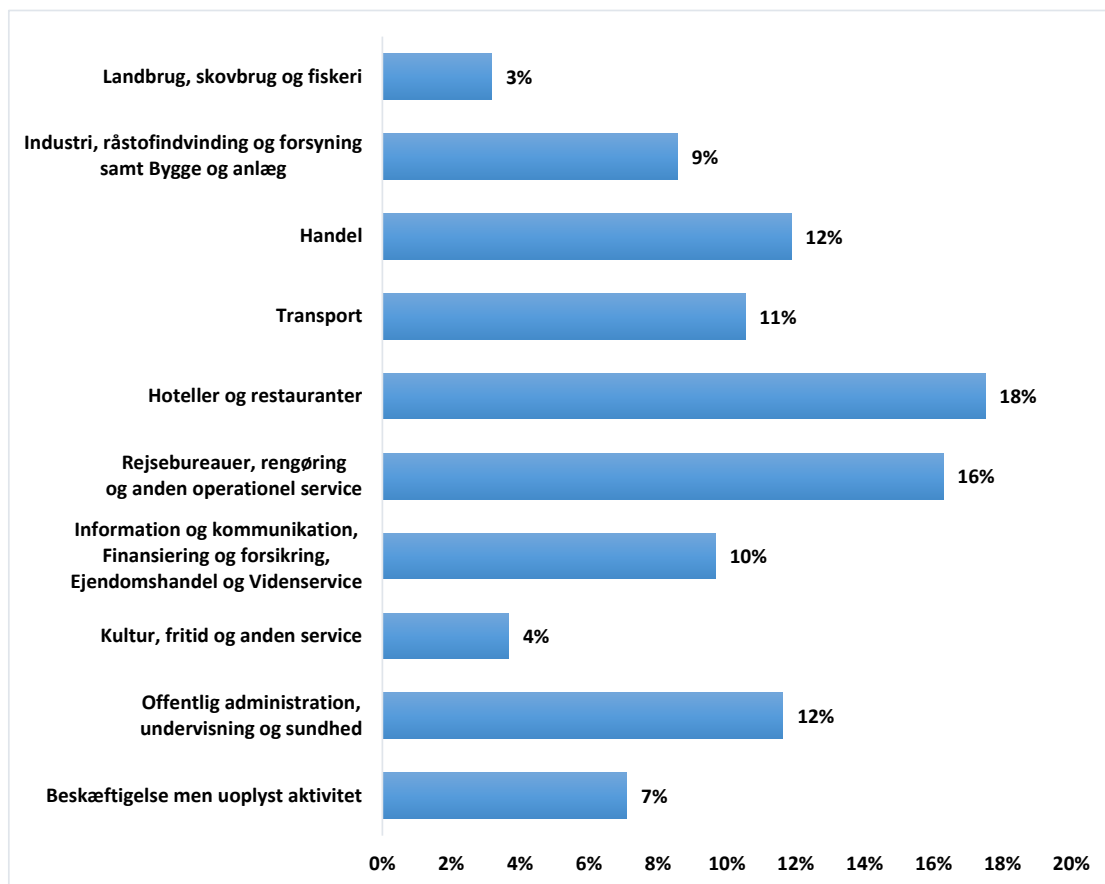
De kvinder, der tidligere har været lønmodtagere, har især haft beskæftigelse inden for rengøringsbranchen mv. (rejsebureauer, rengøring og anden operationel service) (23 %), inden for 'offentlig administration, undervisning og sundhed' (19 %) og inden for hotel og restauration (12 %). Det ses af Figur 10, der viser kvindernes seneste branchetilknytning.

Figur 10 Seneste branchetilhørsforhold som lønmodtager blandt kvindelige ægtefælleforsørgede indvandrere i Danmark 2014, der har haft beskæftigelse som lønmodtagere på et tidspunkt i perioden 2008 – 2014.

De mandlige ægtefælleforsørgede indvandrere har især haft lønarbejde inden for hotel og restauration (18 %), rengøringsbranchen mv. (16 %), handel (12 %) og transport (11 %) samt offentlig administration, undervisning og sundhed (12 %) som det ses af Figur 11.

Figur 11 Seneste branchetilhørsforhold som lønmodtager blandt mandlige ægtefælleforsørgede indvandrere i Danmark 2014, der har haft beskæftigelse som lønmodtagere på et tidspunkt i perioden 2008 – 2014.

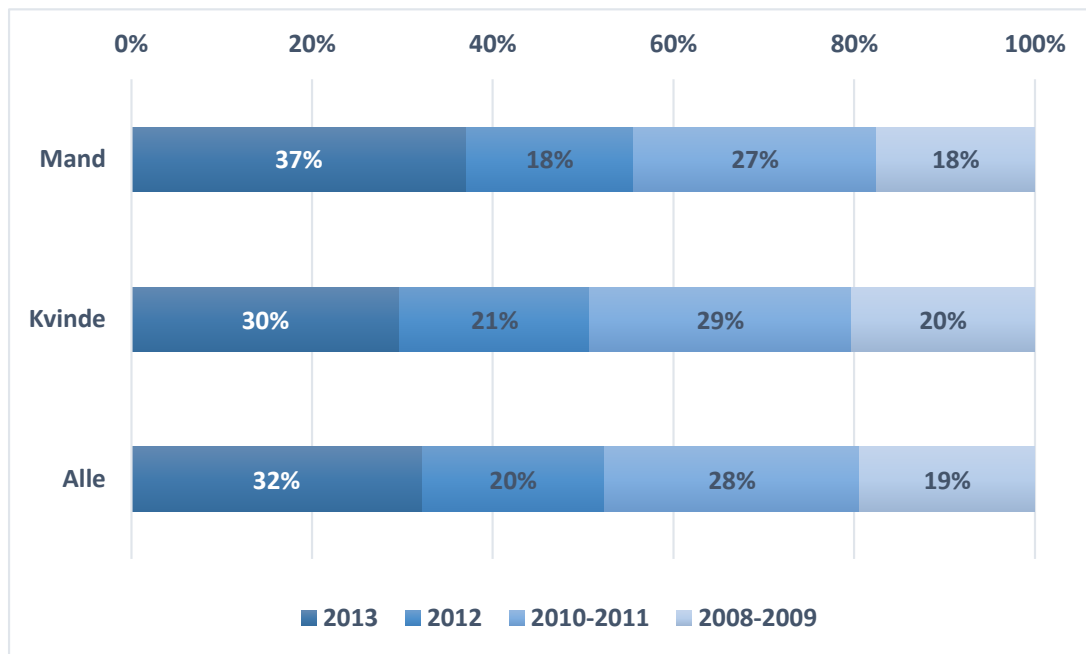

Figur 12 viser, hvor længe det er siden, at de ægtefælleforsørgede indvandrere, der har haft beskæftigelse som lønmodtagere, var ansat. Figuren omfatter altså alene de 22 % af kvinderne og 45 % af de mændene, der har haft beskæftigelse som lønmodtagere i Danmark på et tidspunkt i perioden mellem 2008 og 2014.

Blandt kvinderne var ca. halvdelen af denne gruppe sidst ansat i 2011 eller før. 30 % havde dog relativt aktuelle erfaringer fra arbejdsmarkedet, idet de senest havde job som lønmodtagere i 2013.

Blandt mændene er andelen, der havde job i 2013 37 %, mens 45 % senest havde job i 2011 eller før.

Figur 12 Seneste år som lønmodtager blandt ægtefælleforsørgede indvandrere i Danmark 2014, der har haft beskæftigelse som lønmodtagere på et tidspunkt i perioden 2008 – 2014.

4. DELTAGERNE I PROJEKTERNE

Dette kapitel rummer:

- En kortlægning af den ønskede målgruppe med afsæt i puljeudmeldingerne og de 14 projektansøgninger
- En analyse af den faktiske deltagergruppe af ægtefælleforsørgede F/I. Analysen bygger dels på en survey fra marts 2016 med fokus på deltagergruppens personkarakteristik, motivation for at deltage samt primære udfordringer ift. arbejdsmarkedet og det danske samfund. Og dels på kvalitative data indsamlet fra individuelle og fokusgruppeinterview med projekterne.
- En identifikation af 3 delmålgrupper, som kan bidrage til forståelsen af hvilke grupper af ægtefælleforsørgede F/I, der har størst udbytte af hvilke typer støtteaktiviteter. Delmålgrupperne er identificeret på baggrund af interview med de deltagende kommuner samt projekternes evalueringsrapporter. Delmålgrupperne illustreres med udvalgte borgercases fra projekterne, som tjener til at vise den individuelle variation, så stigmatisering undgås.

4.1. Ønsket målgruppe i projekterne

4.1.2 Deltagergruppen ifølge projekternes puljeansøgninger

Projekternes ønskede målgruppe var ifølge projektansøgningerne ægtefælleforsørgede indvandrere:

- uden væsentlig erhvervserfaring og ingen eller kun begrænset uddannelse
- primært fra 3. verdenslande, men også andre ikke-vestlige lande
- i mindre omfang udsatte ægtefælleforsørgede indvandrere fra vestlige lande
- primært udenfor den 3-årige integrationsperiode
- i mindre omfang udsatte ægtefælleforsørgede indenfor den 3-årige integrationsperiode
- uden offentlige forsørgelse eller tilknytning til arbejdsstyrken
- nogle projekter har primært været målrettet kvinder og/eller meget marginaliserede/isolerede ægtefælleforsørgede og/eller ægtefælleforsørgede i bestemte udsatte boligområder.

Se bilag 2 for en oversigt over målgrupper i de 14 projekter, som er lavet på baggrund af projekternes oprindelige ansøgninger.

4.2 Den faktiske deltagergruppe

I dette afsnit analyseres først den samlede deltagergruppe ud fra deres personkarakteristik, deres motivation for at deltage samt deres primære udfordringer ift. integration på arbejdsmarkedet og i det danske samfund generelt.

Dernæst identificeres 3 generaliserbare delmålgrupper indenfor den samlede deltagergruppe og delmålgruppernes særlige karakteristika, særlige behov og muligheder beskrives, som bidrag til forståelsen af hvilke delmålgrupper af ægtefælleforsørgede indvandrere, der har størst udbytte af hvilke typer indsatser.

Delmålgrupperne illustreres med udvalgte borgercases fra projekterne, som tjener til at vise den individuelle variation blandt projektdeltagerne.

Datagrundlaget er surveydata fra survey udsendt til alle projekter (typisk besvaret af projektleder) samt interviewdata fra enkeltinterviews med projektledere samt fokusgruppeinterviews med projektledere og -medarbejdere i projekter, hvor dette har været muligt. Supplerende er indsamlet lokale projektevalueringer, statusnotater og andet materiale fra projekterne. For en nærmere redegørelse for datagrundlaget for evalueringen henvises til bilag 1.

4.2.1 Karakteristik af den samlede deltagerprofil

Følgende overblik over den samlede deltagergruppe i de tidligere og igangværende projekter gennemgår:

- Hvor stor er målgruppen
- Hvorfor vil borgere i målgruppen gerne - eller ønsker ikke at - deltage
- Generelle personkarakteristika
- Udfordringer ift. arbejdsmarkedet og samfundet.

Volumen: Hvor stor er målgruppen af udsatte ægtefælleforsørgede indvandrere?

- **Der er stor variation i projekternes vurdering af, hvor stor bruttomålgruppen af udsatte ægtefælleforsørgede indvandrere er.**

Bruttomålgruppen for det enkelte projekt varierer markant i omfang:

- Den samlede bruttomålgruppe for projekterne anslås af projekterne til at være omkring 1900 ægtefælleforsørgede indvandrere
- På tværs af projekterne varierer angivelsen af bruttomålgruppen fra 38 – 500.

Interviews viser, at projekterne reelt ikke kender bruttogruppens størrelse og ved derfor heller ikke, hvor stor en andel af gruppen, de er kommet i kontakt med og heller ikke hvor stor en andel, der ønsker en større grad af integration, herunder job og uddannelse – og derfor gerne vil deltage i projekterne.

Motivation for deltagelse

- **Borgernes motivation ift. deltagelse i projektet handler først og fremmest om økonomi, opholdstilladelse, udvikling af arbejdsidentitet og netværk.**

Følgende får den højeste score (46 - 54 %) i besvarelsene:

- Bedre personlig økonomi, bedre familieøkonomi
- Ønske om permanent opholdstilladelse
- Ønske om at anvende uddannelse fra oprindelseslandet, ønske om selvudvikling og arbejdsidentitet
- Ønske om større netværk.

Motivation for fravalg af deltagelse

- **Der er mange forskellige årsager til, at borgere i målgruppen ikke har ønsket at deltage eller har afbrudt deres deltagelse i projekterne undervejs.**

De primære forklaringer på fravalg eller udfald er oplistet som (i tilfældig rækkefølge):

- De var allerede velintegrerede og i job eller uddannelse
- Projektet var frivilligt, så de følte sig ikke forpligtet
- De ønskede i stedet at afslutte danskuddannelse
- De ønskede ikke at komme i job eller uddannelse
- De havde børn eller var på barsel
- De var syge
- De oplevere modstand fra deres ægtefæller
- De stod for at skulle afvikle en længere ferie
- De manglede et greencard
- De havde ingen specifikke begrundelser men udeblev bare.

Køn, oprindelsesland og opholdslængde i DK

- **Knap 2/3 af projekterne har været målrettet både kvinder og mænd – godt 1/3 af projekterne har primært været målrettet kvinder.**

Fra de kvalitative interview ved vi, at der generelt har været en overvægt af kvinder i projekterne.

- 5 projekter (36 %) er primært målrettet kvinder
- 9 projekter (64 %) er i lige så høj grad målrettet kvinder som mænd.

- **Knap ¾ af projekterne omfatter kvinder og mænd fra ikke-vestlige lande, og det varierer en del, hvor længe deltagerne har opholdt sig i DK.**

Der kan, jf. den procentvise fordeling, indgå flere delmålgrupper i det enkelte projekt.

- 10 projekter omfatter ægtefælleforsørgede kvinder og mænd fra ikke-vestlige lande med lovligt ophold i DK i over 3 år
- 3 projekter omfatter ægtefælleforsørgede kvinder og mænd med vestlig baggrund med lovligt ophold i DK i over 3 år
- 5 projekter omfatter ægtefælleforsørgede kvinder og mænd omfattet af integrationsloven
- 5 projekter omfatter andre grupper af ægtefælleforsørgede.

Udfordringer ift. integration på arbejdsmarkedet

- Gennemgående udfordringer for deltagerne i projekterne ift. integration på arbejdsmarkedet er manglende sprogkundskaber, viden om arbejdsmarkedet og jobsøgning, viden om uddannelsesmuligheder og/eller netværk blandt beskæftigede.
 - Alle projekter vurderer, at manglende sprogkundskaber, manglende viden om det danske arbejdsmarked, manglende viden om jobsøgning, manglende viden om uddannelsesmuligheder og/eller manglende netværk blandt beskæftigede er en udfordring for integration på arbejdsmarkedet blandt deltagerne.
- Ingen eller manglende joberfaring og/eller uddannelse er også udbredt blandt projekternes deltagere.
 - 8 projekter vurderer, at ringe eller ingen arbejds erfaringer og/eller uddannelse eller skolegang er en udfordring for integration på arbejdsmarkedet blandt deltagerne.
- Sociale og/eller helbredsmæssige forhold udfordrer deltagerne i en mere begrænset del af projekterne.
 - 5 projekter vurderer, at helbredsproblemer og/eller 'andet' (her angiver projekterne manglende kendskab til det offentlige system, manglende viden om rettigheder og muligheder, eneansvar for børn og hushold og/eller manglende opbakning fra ægtefælle) er en udfordring for integration på arbejdsmarkedet blandt deltagerne.

Udfordringer ift. integration i det danske samfund

- Udfordringer ift. generel integration i det danske samfund er først og fremmest sproglige og kulturelle barrierer samt problemer på hjemmefronten.
 - 11 projekter vurderer, at manglende sprogkundskaber (dansk) samt kulturelle barrierer (fx egen og/eller ægtefælles/families ønske om at (skulle være) være hjemmegående) er en udfordring for integration blandt deltagerne
 - 9 projekter vurderer, at sociale problemer som vold i hjemmet, afhængighed af ægtefælles opholdstilladelse, økonomi, børns mistrivsel og/eller manglende socialt netværk er en udfordring for integration blandt deltagerne
 - 7 projekter vurderer, at manglende viden om samfundet og arbejdsmarkedet, ensomhed og isolation, manglende interesse eller motivation er en udfordring for integration blandt deltagerne
 - 5 af projekterne vurderer, at helbredsproblemer er en udfordring for integration blandt deltagerne.

Opsamling på den samlede deltagerprofil

Projekterne er kommet i kontakt med en bred målgruppe af ægtefælleforsørgede indvandrere:

- Ægtefælleforsørgede, der ønsker arbejde/uddannelse
- Ægtefælleforsørgede, der ikke ønsker arbejde/uddannelse, men ønsker at være hjemmegående/ægtefælleforsørgede
- Ægtefælleforsørgede, der på sigt ønsker arbejde/uddannelse, men som af forskellige årsager, såsom børnepasning eller et ønske om at færdiggøre danskuddannelse, ikke ønsker arbejde/uddannelse på nuværende tidspunkt
- Ægtefælleforsørgede, der ikke har et personligt ønske om arbejde/uddannelse, men som søger arbejde pga. familiens dårlige økonomi.

Generelle karakteristika:

Opsummerende er deltagerkarakteristika ud fra projekternes kendskab og erfaringer med deltagerne som følger:

- En blanding af højt og lavt uddannede
- Stor aldersvariation: mellem 23 og 53 år
- Deltagerne er af over 61 forskellige nationaliteter og etniske baggrunde bl.a. fra Mellemøsten, Asien, Sydamerika, Afrika, mm.
- Opholdstid i Danmark varierer mellem 1 og 10 år
- 96 % af deltageren har ingen uddannelse i Danmark
- Størstedelen har meget begrænset viden om arbejdspladskultur og arbejdsmarked
- Størstedelen har aldrig anvendt deres uddannelse på arbejdsmarkedet - hverken i oprindelseslandet eller i Danmark
- For langt størstedelen gælder det, at deres primære arbejdsmarkedserfaring stammer fra oprindelseslandet, der typisk ligger en del år tilbage
- Typisk ret begrænset danskniveau.

Borgernes motivation ift. deltagelse i projektet handler først og fremmest om økonomi, opholdstilladelse, udvikling af arbejdsidentitet og netværk.

Begrundelserne for fravalg eller frafald undervejs har fx været:

- at de allerede er velintegreret og i job eller uddannelse
- vælger ikke at møde op i projektet
- begrundet i forhold i privatsfæren - fx at de ikke har et ønske eller en forestilling om at være på arbejdsmarkedet, små børn, barsel, modstand fra familie/ ægtefælle.

De udfordringer deltagerne ifølge projekterne oplever ift. integration på arbejdsmarkedet, er ringe eller ingen sprogkundskaber, manglende viden om arbejdsmarkedet og relevante netværk. Derudover er der deltagere, der er udfordret af manglende uddannelse og/eller joberfaring, af hverdagsmestring og af manglende opbakning til integration på arbejdsmarkedet fra ægtefælle/familie.

Deltagernes udfordringer, hvad angår generel integration i samfundet, er først og fremmest af sproglig eller kulturel observans. Eller skyldes problemer på hjemmefronten som fx dårlig økonomi, vold, mistrivsel og/eller isolation.

Da deltagelse i projekterne har været frivillig viser både deltagelsen i sig selv og også projekternes erfaringer imidlertid samtidig, at borgere i målgruppen ønsker integration på arbejdsmarkedet og generelt i det danske samfund.

"Ægtefælleforsørgede har brug for at få viden om arbejdsmarkedet og viden om egne kompetencer."

Projektleder

"Målgruppen har en stor motivation for projektet for at blive selvstændige, blive rollemodeller for deres børn, have en permanent opholdstilladelse, få et netværk og tjene deres egen penge."

Projektleder

Endelig peger projekterne på en udfordring, der ikke er så meget knyttet til deltagerne som til den kontekst, de kommer ind i i Danmark:

"Ægtefælleforsørgede, flygtninge og familiesammenførte er på en måde alle sammen udsatte i det danske samfund, fordi der ikke er tilstrækkeligt fokus på deres ressourcer og på indtræden på arbejdsmarkedet."

Projektleder

4.3. Delmålgrupper

Der er stor variation fra projekt til projekt og i de enkelte projekter ift. karakteristika, behov for støtte og ressourcer og muligheder hos de deltagende ægtefælleforsørgede indvandrere ift. at finde job eller påbegynde uddannelse samt ift. generel integration i det danske samfund.

På tværs af de 14 projekter er det imidlertid muligt at identificere 3 delmålgrupper med særlige karakteristika og særlige behov for hjælp i den job- og uddannelsesrettede indsats. Identifikationen baserer sig på erfaringer og oplevelser på tværs af de afsluttede projekter. Delmålgrupperne har desuden været præsenteret i workshops med de 5 nye projekter, som denne evaluering ikke omfatter, men som har kunnet bruge indblikket i målgruppe og delmålgrupper i opstarten af deres projekter.

Der tegner sig tre delmålgrupper:

1. **Selvfindere** er deltagere, som selv kan søge og finde et job og som primært først har brug for viden om det danske arbejdsmarked og om jobsøgning samt for en hurtig indsats fra jobcentret for at få evt. praktikaftale eller job med løntilskud på plads.
2. **Samspillere** er deltagere, som har brug for at få afklaret, hvilke kompetencer de har, og hvilke opgaver de kan løse og som har brug for viden om jobsøgning og støtte til den opsøgende virksomhedskontakt.
3. **Støttekrævende** er deltagere, der fra start enten ikke kan se sig selv på arbejdsmarkedet eller som ønsker job, men ikke selv er i stand til at finde eller aftale et job

eller ikke har tilstrækkelig stor arbejdsevne/kvalifikationer til at kunne opnå ansættelse i ordinært job.

En vigtig pointe med ovennævnte kategorier er, at de ikke skal ses som statiske størrelser. Med den rette indsats kan støttekrævende blive samspillere, og udviklingen kan også gå den modsatte vej, hvis jobsøgningen ikke giver positive resultater.

De centrale pointer i beskrivelser af den enkelte delmålgruppe illustreres med udvalgte borgerscases fra projekterne, som desuden tjener til at vise både ligheder og den individuelle variation.

Delmålgruppe 1

En umiddelbar arbejdskraftsressource

Ægtefælleforsørgede F/I, som falder indenfor denne delmålgruppe, kan typisk karakteriseres som:

- velfungerende, taler godt dansk, har måske en uddannelse eller jobberfaring med fra hjemlandet
- orienterer sig udadtil ift. det danske samfund og er generelt velintegreret
- har en ressourcestærk og velfungerende ægtefælle, som bakker op om deres arbejde eller uddannelse
- har en tilfredsstillende hjemmeøkonomi - er ikke presset af akut pengemangel - og har ikke for mange små børn, som kan besværliggøre deres tilknytning til arbejdsmarkedet.

Denne delmålgruppe er motiveret for at arbejde, anvende uddannelse fra hjemlandet og/eller dygtiggøre sig gennem uddannelse mhp. selvudvikling og udvikling af en arbejdsidentitet, jf. ovenstående analysen af motivationsfaktorer hos den samlede målgruppe.

Udfordrede ift. at finde job eller påbegynde uddannelse

De har ofte vanskeligt ved at få sat sig selv i spil ift. de muligheder, som findes på det danske arbejdsmarked og i det danske uddannelsessystem. Årsagerne er bl.a., at de:

- mangler erfaring og netværk ift. job og har begrænset viden om det danske uddannelsessystem og arbejdsmarked (fx om CV, branchekrav, jobsøgning, arbejdspladskultur mv.)
- manglende viden og forståelse for, hvordan det danske arbejdsmarked fungerer, herunder hvordan egne kompetencer kan bruges på det danske arbejdsmarked og om mulige jobveje samt hjælp til at finde job.

Særligt højtuddannede kan desuden være udfordret af, at de er fastlåste ift. deres situation og har svært ved at forstå, at første skridt ud på det danske arbejdsmarked kan være et job med lave indgangsforudsætninger, fx rengøring.

Hjælp til selvhjælp kan styrke deres evne som 'selvfindere'

Erfaringerne har her vist, at relevant støtte handler om afklaring af den enkeltes job- eller uddannelsesmål (hvad kan jeg, hvad vil jeg, hvad er realistisk for mig, hvad skal der til for, at jeg kan finde job i Danmark?), vejledning ift. det lokale arbejdsmarked (fagområder, virksom-

hedstyper og -størrelser) samt mere redskabsorienterede discipliner som jobsøgning, jobsamtale, udformning af CV m.v. En projektdeltager i denne målgruppe siger det selv således:

"Jeg fik et stort udbytte af at have en mentor, der kendte til arbejdsmarkedet inden for mit fag. Hun motiverede mig og hjalp mig til at have fokus på de rigtige ting".

Projektdeltager

Det har vist sig med en overkommelig indsats, at flere fra denne målgruppe selv har fundet et job. Eller de er med en hurtig indsats fra kommunen kommet i en virksomhedspraktik eller et job med løntilskud og er dermed godt på vej.

Nedenstående anonymiserede borgercases illustrerer ovenstående pointer:

Borgercases: Asma 32-årig kvinde fra Tunesien

Asma er en 32-årig kvinde, som kom til Danmark fra Tunesien i 2006. Hun bor i hovedstadsområdet, hvor hun blev gift med en mand, der oprindeligt også er fra Tunesien, sammen med deres tre sønner.

Hun har hidtil været hjemmegående med sine børn, men nu er børnene så store, at Asma ønsker at arbejde. Hun kan også se et økonomisk incitament i at få et job.

Faglige kompetencer (joberfaring, uddannelse, m.v.)

Asma har en kortvarig frisøruddannelse fra sit hjemland, men har ikke arbejdet i Tunesien eller Danmark.

Hun ville gerne blive bedre til dansk og projektet formidlede kontakt til VUC med henblik på FVU-undervisning. Desuden sørgede hun også for tilmelding og vejledning hos VUC.

Udfordringer (før projektdeltagelse)

Asma manglede viden om, hvordan hun kunne komme i job eller uddannelse i Danmark. Hun blev kontaktet telefonisk af en integrationskonsulent fra kommunen, som kendte hende fra tidligere, og projektet blev præsenteret kort for hende. Efterfølgende lavede konsulenten en aftale med hende om et personligt møde.

Ved første møde blev det drøftet, hvilke ønsker Asma havde til uddannelse eller job, og hvilke brancher der var realistiske at satse på, og om hun eventuelt skulle i snusepraksik indenfor et eller flere områder. I samtalen gav Asma udtryk for, at hun fandt det meget naturligt at tage hånd om ældre mennesker, men i begyndelsen kunne hun ikke se sig selv i et job som SOSU-hjælper, da hun fandt det grænseoverskridende. Efterhånden som Asma fik et bedre kendskab til brancheområdet og arbejdsmarkedet generelt, blev hun dog mere varm på idéen.

Asma deltog i workshops om dansk arbejdspladskultur, jobsøgning samt branchekendskab og arbejdsmarked, som en jobkonsulent har afholdt i jobcentret. Hendes mål blev, at hun skulle være SOSU-hjælper, og med hjælp fra jobkonsulenten skrev Asma en motiveret ansøgning til SOSU-skolen. Hun blev optaget på uddannelsen i januar 2015.

Borgercase: Darya, 39-årig kvinde fra Iran

Darya kom som 33-årig til Danmark i 2010 efter en familiesammenføring med sin dansk/iranske mand, der boede i Danmark. Hun glædede sig til at etablere sig med mand og familie, men det var svært i begyndelsen, da hun på grund af graviditet og barsel udskød starten på sprogskolen. Konsekvensen blev, at hun følte sig alene og ensom og havde derfor også svært ved at få kontakt til andre mennesker.

Faglige kompetencer (joberfaring, uddannelse m.v.)

Darya er oprindeligt uddannet socialrådgiver i sit hjemland og havde, da hun kom til Danmark, arbejdet 3 år for Røde Kors.

Da hendes søn var blevet 9 mdr., startede han i dagpleje, og hun påbegyndte danskundervisning på sprogskolen, som hun efter 1 år og 7 mdr. afsluttede med gode karakterer. Efter det var hun meget motiveret for at finde et job og parat til at tage næsten hvilket som helst arbejde.

Udfordringer (før projektdeltagelse)

Darya havde imidlertid ingen viden om, hvordan hun skulle starte sin jobsøgning. Hendes ægtefælle rådede hende derfor til at kontakte kommunen. Her fik hun hurtigt aftalt et møde med en jobkonsulent, og sammen gennemgik de Daryas kompetencer og ønsker for et arbejdsliv.

I maj 2012 påbegyndte hun et 29-ugers projektforløb med vejledning, et løntilskudsjob i en børnehave samt et parallelt jobsøgningskursus, som kørte over 10 gange i løbet af 7 måneder. Da hun afsluttede sit løntilskudsjob, havde børnehaven desværre ikke mulighed for at ansætte hende, men hun fik tilbudt at fortsætte som vikar. Et halvt år senere blev hun fastansat i børnehaven.

Darya fortæller, at når man er ny i Danmark, er det en stor hjælp, at kommunen kan hjælpe med at skabe kontakt til arbejdspladser. Det har betydet rigtig meget at få et fast arbejde, og familien er også afhængig af den ekstra indtægt. Hun har fået et aktivt og indholdsrigt liv, hvor hun fortsat udvikler sine sproglige kompetencer – også i samværet med børnene.

Delmålgruppe 2

Manglende tro på job som mulighed og/eller manglende opbakning i privatsfæren

Ægtefælleforsørgede F/I, som falder indenfor denne delmålgruppe, kan typisk karakteriseres ved, at de:

- mangler selvindsigt ift. match mellem kompetencer, erfaring og jobmuligheder i Danmark og som udgangspunkt ikke har tilstrækkelig forståelse for, hvad det kræver at finde et job
- kan mangle opbakning fra privatsfæren - har måske kun et snævert netværk, som begrænser sig til familien og en ægtefælle eller svigerfamilie, som ikke umiddelbart bakker op om, at de er job eller uddannelsessøgende

- kan være sprogligt udfordrede mht. dansk kundskaber - måske har de ikke kunnet udnyttet mulighederne i integrationsperioden for at komme på sprogskole pga. fx barsel.

Denne delmålgruppe er i risiko for at fravælge deltagelse i projekterne, hvis ikke der ydes en særlig kommunal indsats, jf. ovenstående analyse af motivationsfaktorer hos den samlede målgruppe.

Manglende kendskab til det danske samfund

De fleste mangler kendskab til det offentlige system i Danmark, og de lever i private rammer, som ikke befordrer deres integration i den danske kultur

- de skal måske ændre deres billede af 'det offentlige' (et eventuelt negativt billede) og/eller kan have behov for sparring ift., hvordan de bruger det offentlige system (pasning af børn, skole-hjem, skat mv.)
- de kan have brug for sparring til, hvordan de håndterer hverdagslivet/familielivet (fx at tilrettelægge hverdagen og løsningen af opgaver i hjemmet, så der bliver plads til at komme ud af hjemmet og til job/uddannelse).

Udfordret ift. at flytte sig mod job eller uddannelse

Projekterne oplever, at deltagere i denne delmålgruppe ofte har vanskeligt ved at forstå, hvad det kræver at blive en del af det danske arbejdsmarked. Årsagerne er bl.a., at:

- de mangler forståelse for at dansk sprog og indsigt i dansk kultur/danske normer er vigtige parametre for at indgå på en arbejdsplads eller i en uddannelse
- de har svært ved at forstå, at de har brug for at opøve faglige og eventuelt også personlige kompetencer, fx gennem virksomhedsforløb, inden de kan få et ordinært arbejde
- de har meget begrænset kendskab til arbejdsmarked/uddannelsessystem og mulighederne for at få hjælp til at øge egne kompetencer.

Problemløsning kombineret med jobrettede indsatser giver bedre 'samspillere'

Erfaringerne har vist, at det er meningsfuldt at kombinere problemløsning og jobrettede indsatser. I et virksomhedsforløb øges motivationen, fordi de får indblik i, hvilke opgaver de kan varetage, og samtidig bliver de adfærdstilrettet i normale rammer i samvær med arbejdspladsens kolleger og kunder. En projektdeltager i denne delmålgruppe siger det selv således:

"Jeg er meget glad for al deres hjælp. Jeg havde ikke kunne få mit løntilskudsjob uden deres hjælp. De ved jo meget mere om systemet end mig og har kontakter, som jeg ikke har. De har også forklaret meget grundigt, hvordan det foregår, når man skal ind på arbejdsmarkedet, og hvad der forventes, når man er der. Det har været en rigtig god oplevelse og øjenåbner for mig at være med. Jeg har fået meget ny viden, som jeg sætter stor pris på. Ikke kun om job og uddannelse, men også om integration, sundhed, dansk kultur osv., hvilket giver en meget bedre forståelse af det danske samfund"

Projektdeltager

Der skal typisk følges tæt op fra jobcentrets side – både før og under forløbet, bl.a. ved løbende at synliggøre de fremskridt og kompetencer, som de tilegner sig. Udformning af CV,

jobsamtaletæring samt danskundervisning for at højne niveauet er andre vigtige elementer i jobcentrets støtte til denne delmålgruppe. Endelig er et højt informationsniveau over for ægtefælle og den øvrige familie helt essentielt for at sikre opbakning i privatsfæren.

Nedenstående anonymiserede borgercases illustrerer ovenstående pointer.

Borgercase: Dao 41-årig kvinde fra Thailand

Dao er en 41-årig kvinde, som kom til Danmark i 2011, fra en familie, der er selvstændig erhvervsdrivende inden for risproduktion i Thailand. Hun er gift med en dansk mand og bor i en mellemstor kommune i Jylland.

Faglige kompetencer (jobberfaring, uddannelse, m.v.)

Dao har ingen uddannelses- eller arbejdsmarkedserfaring, som kan overføres til Danmark. I de første to år da hun kom til Danmark havde hun to forskellige ufaglært job. Det betød, at hun ikke fik tid til at gå på sprogskole.

Senere flyttede hun til en anden kommune, startede hun danskuddannelse på sprogskole med planlagt eksamen i slutningen af 2014. Samtidig gav hun udtryk for, at hun gerne ville i sprogpraktik på en café. Hun havde været glad for at have et arbejde tidligere og ønskede igen at få et lønnet job.

Udfordringer (før projektdeltagelse)

Da Dao boede i sin tidligere kommune, oplevede hun, at hun blev presset for hårdt i perioden med de to jobs, som hun endte med ikke at kunne klare. Daos motivation for at deltage i projektet var, at hun havde været glad for at have et arbejde tidligere og ønskede igen at få et lønnet job. Men da jobkonsulenten havde det første møde med Dao og hendes mand, blev det klart, at Dao var nervøs og usikker på sig selv.

Efter en række samtaler med jobkonsulenten, med henblik på at afdække hendes kompetencer og ønsker for beskæftigelse, fik Dao løbende støtte for at opbygge sin tro på, at det kunne lade sig gøre at kombinere sprogundervisning med en praktik, et job med løntilskud eller et ordinært job, og at hun ikke behøvede at vente med at søge job til danskuddannelsen var færdiggjort.

Dao påbegyndte en virksomhedspraktik med ansættelsesmulighed. Der blev holdt et opstartsmøde, og undervejs blev der lavet opfølgninger på virksomheden for at lave aftaler, udrede misforståelser og sikre, at Dao havde det godt.

Efter virksomhedspraktikken blev Dao ansat tre måneder i løntilskud, og 1. januar 2015 blev hun fastansat i produktionen. Hun er blevet gladere og giver udtryk for, at hun er meget tilfreds med sit job.

Borgercase: Phueng, 37-årig fra Thailand

Phueng kommer fra Thailand, er 37 år og gift med en dansker. Hun kom til DK i 2014 og har en hjemmeboende datter på 15 år, som for nylig er blevet familiesammenført. Datteren var højgravid, da hun kom til Danmark og har siden født en datter og går nu i en modtagerklasse. Familien bor i et rækkehus i en jysk kommune.

Faglige kompetencer (joberfaring, uddannelse m.v.)

Phueng har 11 års grundskole fra sit hjemland, en 3-årig handelsskoleuddannelse samt et 6 måneders engelskkursus, som hun tog i 2006 i Thailand. Hun følger nu sideløbende med sit fuldtidsarbejde 'Dansk For Udlændinge' på modul 2 niveau 4.

Mht. arbejds erfaring har hun arbejdet som receptionist på hotel i ca. 2 år, som sælger/butiksassistent i ca. 2 år, og hun har desuden 3 års erfaring som selvstændig i en kiosk. Hendes drøm er at tage SOSU uddannelsen og arbejde som SOSU assistent.

Udfordringer (før projektdeltagelse)

Phueng og ægtemanden har svære økonomiske udfordringer, da han privat har lånt penge til at kunne stille en økonomisk garanti for hende. Han er desuden førtidspensionist og har svært ved at få økonomien til at hænge sammen. Derfor har de været nødt til at flytte til en mindre og billigere bolig.

Phuengs netværk er begrænset til den lille familie og holdkammerater i skolen. Desuden er det en udfordring også at skulle tage sig af datter og barnebarn.

Udbytte af projektdeltagelsen

Phueng tilmeldte sig i projektet i august 2015, og ved projektstart fik hun praktikplads i 2 mdr. som stuepige på et hotel 10 timer pr. uge. Hun klarede praktikken godt og fik en afløserkontrakt, så hun kunne arbejde på hotellet som afløser i weekenden. Samtidig hjalp projektmedarbejdere hende med at få et job som privat rengøringshjælp 3 timer om ugen.

På grund af familiens ringe økonomi var Phueng imidlertid meget motiveret for at få mere arbejde. I februar i år kom hun derfor i virksomhedspraktik i en vaskerivirksomhed, 37 timer om ugen som ufaglært vaskeriarbejder. Virksomheden har været meget glad for Phueng, som er meget social, arbejdsom og imødekommende. Praktikken er derfor blevet konverteret til et løntilskudsjob frem til juni, hvor hun forventes at overgå til ordinær ansættelse på grund af virksomhedens aktivitetsudvidelser.

Senest har hun besluttet at overdrage sit private rengøringsjob til en anden kursist, da hun om eftermiddagen også skal have tid til at følge danskkurser på sprogskolen.

Undervejs har Phueng desuden fået hjælp af projektmedarbejdere til at løse problemer med forkert skattetræk og tilbagebetaling af skat. Via projektet har hun undervejs også fået hjælp til at søge forlængelse af sin opholdstilladelse.

Borgercases: Melika 37-årig kvinde fra Pakistan

Melika er en 37-årig kvinde, som kom til Danmark for 16 år siden. Hun bor i København sammen med sin mand og fire børn. Hun har været hjemmegående, mens børnene var små. Da hendes yngste barn fyldte seks år, besluttede Melika, at hun gerne vil arbejde eller i uddannelse. Det skyldes, at hun keder sig hjemme og gerne vil være en rollemodel for sine børn. Hun ser også en økonomisk gevinst for familien, hvis hun kan få et job.

På hjemmefronten havde Melika god opbakning fra sin mand, som også kunne se, at det var en god idé for Melika at komme ud af hjemmet.

Faglige kompetencer (joberfaring, uddannelse, m.v.)

Melika har ingen arbejdsmarkedserfaring fra Pakistan eller Danmark, men på grund af hendes personlige værdier besluttede hun at tage en SOSU-uddannelse.

Udfordringer (før projektdeltagelse)

Før Melika henvendte sig til projektet var hun uafklaret i forhold til muligheder for beskæftigelse og usikker på, hvor hun kunne få støtte og vejledning. Hun havde utilstrækkelige dansksproglige kompetencer, og der var ikke mulighed for at få dispensation til danskundervisning i sprogskoleregion.

Hun kom i kontakt med projekternes jobkonsulent i forbindelse med et oplæg om projektet for en kvindeklub i et beboerlokale på Frederiksberg. Hun kontaktede senere jobkonsulenten pga. hendes tanker om at komme enten i job eller uddannelse.

Efter et intensivt samtale- og vejledningsforløb indenfor Melikas interesseområder samt realistiske jobåbninger, blev det klart, at en SOSU-uddannelse skulle være målet for hende. Derfor arrangerede projektet et møde på SOSU-skolen mellem Melika og en SOSU-vejleder, hvor hun tog en individuel læse- og skrivetest.

Melikas skriftsprog var lige på grænsen til at bestå testen, men på grund af hendes personlighed og store motivation for at komme i gang, blev hun optaget på uddannelsen.

Delmålgruppe 3

Socialt udsatte og isolerede - oftest kvinder

Ægtefælleforsørgede F/I, som falder indenfor denne delmålgruppe er typisk karakteriseret ved, at:

- de har meget begrænsede eller ingen danskkundskaber
- de er økonomisk afhængige af ægtefællen (med dansk eller anden etnisk baggrund), som typisk også er udfordret socialt
- de er måske udsat for både fysisk og psykisk vold i hjemmet, og deres opholdstilla-delsen er måske bundet til ægteskabet, hvilket yderligere binder dem til ægtefællen
- de har meget lidt økonomisk råderum, måske gæld og sjældent råderet over egne penge

- de er ofte isolerede og mangler netværk uden for familien og har ofte børn, som generelt er udsatte pga. familiens situation
- nogle ægtefælleforsørgede i denne delmålgruppe kan have helbredsproblemer
- nogle ægtefælleforsørgede – særligt blandt kvinder – kan have svært ved at opnå accept fra ægtefælle/familie ift. at indgå i projektet og søge mod arbejdsmarkedet

Er udfordret af manglende selvværd og motivation for arbejde

De kan som udgangspunkt ikke se sig selv på arbejdsmarkedet, men de føler sig ofte tvunget pga. deres økonomiske situation (måske er ægtefællen heller ikke i arbejde men førtidspensionist)

- de betragter ikke sig selv som en potentiel arbejdskraft pga. manglende erfaring
- deres arbejdsevne/kvalifikationer rækker ikke til at kunne opnå ansættelse i ordinært job, eller de ser sig ikke i stand til at finde eller aftale et job
- en del har desuden alder som udfordring ift. arbejdsmarkedet, hvis de fx er over 50 år og mangler jobberfaring/uddannelse.

Støttekrævende både ift. sociale udfordringer og generel integration

Erfaringerne har her vist, at der er behov for en håndholdt indsats, hvor der arbejdes med gradvist at skabe bevægelse ud af hjemmet, ind i det danske samfund generelt fx via fritidstilbud/sociale tilbud og hen mod arbejdsmarkedet, og hvor inddragelse af andre sektorer (læge, familieafdeling m.v.) typisk er nødvendig. Første delmål er at skabe udvikling gennem en bred helhedsindsats, og integration på arbejdsmarkedet er et mere langsigtet mål.

Danskundervisning er et must og med en stor risiko for frafald, er det en fordel, at undervisning foregår lokalt i boligområdet, så de også møder op. Formålet er ikke kun sprogtilegnelse men også at opbygge relationer og netværk og bryde isolationen i hjemmet.

Der vil desuden generelt være behov for løbende motivationssamtaler og deltagelse i aktiviteter, som får kvinderne ud af hjemmet, fx sociale aktiviteter i boligområdet. Eksempler på perspektivrige aktiviteter har været sundhedsbesøg og samtale om sund livsstil, holdningsbearbejdelse med fokus på ligestilling, integration, sundhed, hygiejne, mestring af børn og hjem m.v. Desuden vejledning om rettigheder i Danmark (fx formelle regler om opholdstilladelse). En del af disse kvinder har også profiteret af en mentor, jf. beskrivelsen af indsatser i kapitel 5.

Borgercase: Nahid 52-årig kvinde fra Tyrkiet

Nahid er en 52-årig kvinde, som kom til Danmark fra Tyrkiet for 20 år siden efter familiesammenføring. Hun har hovedsageligt talt tyrkisk med børnene og manden derhjemme og har derfor meget begrænsede danskundskaber.

Faglige kompetencer (jobberfaring, uddannelse, m.v.)

Nahid har ingen skolebaggrund. Hun har desuden ikke gennemført de sprogskeleaktiviteter, som hun har fået tilbudt og har aldrig tidligere haft fokus på vigtigheden af at lære dansk.

Mange år tilbage har Nahid arbejdet inden for rengøringsbranchen, men da branchen begyndte at indføre kompetencekrav, valgte hun det fra. Hun havde ikke længere de nødvendige kompetencer og kunne ikke overskue at deltage i opkvalificering. Siden har hun ikke haft arbejde.

Udfordringer (før projektdeltagelse)

Nahid sagde ja til at deltage i projektet af to grunde: Da hendes børn var ved at flytte hjemmefra, indså hun, at hun skulle lære i hvert fald lidt dansk for at kunne få hverdagen til at fungere. Desuden ville hun gerne have hjælp til at søge førtidspension.

Via individuelle samtaler blev det klart for projektmedarbejdere, at Nahid sad fast i en "tids-lomme" som konsekvens af, at hun i mange år helt havde isoleret sig som husmor. Hun havde stort set intet begreb om, hvordan samfundet og særligt arbejdsmarkedet har ændret sig over årene. Det blev også afdækket, at hun dagligt indtog en ukontrolleret blanding af medicin og havde behov for hjælp til at indse vigtigheden af at søge professionel hjælp til at få styr på sit medicinforbrug.

I samtalerne med Nahid gjorde projektmedarbejderne det tiltagende klart, at de ønskede at inspirere hende til at være åben for andre handlemuligheder end førtidspension: At hun i stedet kunne og skulle i arbejde igen. I starten var hun stresset over de stigende krav, der blev stillet til hende i projektet, men hun accepterede langsomt, at førtidspension ikke var aktuelt for hende og fokuserede i stedet på at lære mere dansk gennem projektets danskundervisning.

Nahid fik et nyt rengøringsarbejde i kommunen og kombineret med danskundervisning og samtaler i projektet, fik hun mod til at bryde med gamle vaner og forestillinger om, at hun ville have det bedst ved at forblive fuldtid i hjemmet. Desuden indså hun, at hun også skal have fokus på sit helbred.

Borgercase: Ramina 52-årig kvinde fra Pakistan

Ramina er 52 år og kom fra Pakistan til Danmark for 30 år siden via familiesammenføring. Hun arbejdede i starten on/off med rengøring afbrudt af 6 barsler. Familielivet fylder ekstraordinært meget i hendes hverdag, da hendes børn har forskellige udfordringer med blandt andet kriminalitet og psykisk sygdom. Da projektet får kontakt til hende, er familiens situation desuden økonomisk belastet af, at hendes mand for nylig har mistet sit arbejde.

Faglige kompetencer (joberfaring, uddannelse, m.v.)

Ramina har ingen skolebaggrund. Hun har gået på sprogskole, men har aldrig gennemført dansk-uddannelse. I afgrænsede perioder har hun arbejdet som "madmor" i et kriminalitetspræventivt projekt i kommunen, haft et rengøringsjob og sidst været i et praktikforløb i et havecenter.

Udfordringer (før projektdeltagelse)

Samlet set havde Ramina en række udfordringer: Økonomiske, familiemæssige og sundhedsmæssige (en tidligere bilulykke har givet hende kroniske smerter og problemer med at sove). Hertil havde hun ringe danskkundskaber og svært ved at se, hvad hun kunne byde ind med på arbejdsmarkedet, og hvordan og hvor hun kan finde job. Som konsekvens heraf ønskede hun at få en førtidspension. Hun tilmeldte sig projektet i håb om at få hjælp til at håndtere de mange udfordringer.

Projektmedarbejderne fokuserede indledende på at inddrage familien som aktive medhjælpere - og også tilbyde hver enkelt af børnene støtte gennem øvrige kommunale projekter

og tilbud. Det gav Ramina plads og overskud til at fokusere på sin egen udvikling. Hun har taget imod alle tilbud, projektet har givet hende, herunder danskundervisning, opkvalificerende kursus og muligheden for individuelle samtaler med vejlederne. Processen med samtalerne har haft som formål at synliggøre Raminas ressourcer, kompetencer og ikke mindst hendes netværk, og det er blevet klart for Ramina, at hun både har et stort netværk og har mulighed for at gøre aktivt brug af det.

Ramina fortæller selv, at hun har fået mere håb og ser mere positivt på, hvilke handlemuligheder hun har. Hun har endnu ikke fundet job, men er nået til en klar erkendelse af, at førtidspension ikke er udvejen og søger systematisk relevante stillinger og kontakter selv potentielle arbejdsgivere.

Et af projekterne, som er forankret i Københavns Kommune, anslår, at ca. 20 % af deres tidligere projektdeltagere tilhører den bedst fungerende delgruppe, at ca. 30-50 % er i mellemgruppen ved projektstart, og at ca. 40 % er i den mest udsatte gruppe, når de starter i projektet. Den enkelte borger har i projektforløbet kunnet 'vandre' mellem grupperne.

Som nævnt indledningsvist i dette afsnit er det en vigtig pointe, at delmålgrupperne ikke skal ses som statiske størrelser. Med den rette indsats kan støttekrævende blive samspillere, og udviklingen kan også gå den modsatte vej, hvis jobsøgningen ikke giver positive resultater.

5. INDSATSEN I PROJEKTERNE

5.1 Organisering, aktører og samarbejdsflader

Organisering

Projekterne har været organiseret på forskellig vis. Følgende er typiske eksempler:

Organisering og forankring i Jobcenteret. Projektet i Gladsaxe var forankret i Jobcenteret, og en projektkoordinator fra jobcenteret ledte de daglige aktiviteter. Det daglige arbejde blev varetaget af en Arbejdsgruppe, som udover lederen bestod af to ansatte fra kommunens forvaltning, en ansat fra Foreningen Nydansker samt et eksternt konsulentfirma. En styregruppe fungerede som den overordnet ansvarlige ledelse. Den var ledet af en teamleder i jobcenteret og havde derudover medlemmer fra hhv. to beboerrådgivninger i Gladsaxe, fra foreningen Nydansker, fra det eksterne konsulentfirma, samt projektkoordinatoren.

Organisering og forankring i et konkret boligområde. Projektet i Greve var forankret i og udført fra lokaler i boligområdet Greve Nord og dermed tæt knyttet til den boligsociale indsats, som i forvejen fandt sted i området. Det daglige arbejde blev varetaget af en projektgruppe ledet af en projektleder, bistået af en fuldtidsmedarbejder fra kommunens jobcenter og en projektmedarbejder, som alle var stationeret i Greve Nord. Projektgruppen refererede til en administrativ styregruppe og en styregruppe bestående af chefer og ledere fra relevante forvaltninger i kommunen. Styregruppen havde ansvar for strategi, økonomi, fremdrift og overordnet organisering, mens den administrative styregruppe havde ansvaret for de daglige dispositioner indenfor de udstukne rammer. Dertil kunne projektgruppen trække på en ad-hoc gruppe af fagfolk fra kommunens forskellige tilbud (se også beskrivelse i evalueringerne af projektet: Evalueringsrapport, Greve kommune, maj 2016, s. 41 og De skjulte ressourcer, CFBU, januar 2016, p. 36).

Organisering og forankring på tværs af jobcenter og anden aktør. Projekt 500 og projektet i Aabenraa er eksempler på en organisering, hvor indsatsen for borgerne er lagt helt eller delvist ud til anden aktør, der varetager opsøgende indsats og samtale/undervisningsforløb, mens jobcentrene - Projekt 500s tilfælde – som udgangspunkt står for oprettelse af praktikker, job med løntilskud mv. I praksis har grænserne ift. etablering af praktik dog været flydende og den anden aktør har også fundet og fulgt op på praktik- og løntilskudsforløb i virksomheder, mens jobcentrene altid har bibeholdt myndighedsopgaven. I projektet i Aabenraa er hele indsatsen lagt ud på AOFs sprogskole. Jobcentret er projektholder og varetager myndighedsopgaven, fx bevilling af praktikker mv., mens AOF står for udførelsen. En tværgående styregruppe sikrer koordinering og godt samarbejde.

Evalueringen kan ikke på det foreliggende grundlag konkludere, at én form for organisering er bedre end en anden. Derimod er det tydeligt, at projekterne har organiseret sig i forhold til den konkrete kontekst og de konkrete aktører, formål og omstændigheder. Den kontekst- og opgaveafhængige organisering har været nødvendig, og det er evaluators vurdering, at en sådan adaptiv organisering er fornuftig, i forhold til de mange forskellige lokale udfordringer projekterne har haft.

De respektive organiseringer har virket i sine konkrete kontekster. Det understøttes i data-materialet af projektledernes egne vurdering af, hvorvidt projekternes aktiviteter og indsats-er efterfølgende kan implementeres i den almindelige daglige drift i kommunerne og job-centrene. Kun ét af de projekter, der har svaret, finder, at det ikke vil kunne lade sig gøre efterfølgende at implementere projektet aktiviteter i den daglige drift.

Nedenstående citater fra survey giver eksempler på hvordan organiseringen er bygget op omkring eksisterende strukturer, og hvordan det er med til at sikre, at indsatsen kan videreføres også efter projektperioden:

- *"Det kan, hvis det ønskes tilkøbes/etableres for alle ægtefælleforsørgede på Sprog-centre" (Surveycitater, Projektleder 1).*
- *"Indsatsen er bygget op om jobcentrenes uddannelses- og virksomhedsrettede vejledning af borgere med ikke-vestlig baggrund, som ikke modtager forsørgelse og har været i DK i mere end 3 år." (Surveycitater, Projektleder 2)*
- *"I projektet har der ikke været midler til ansættelse af medarbejdere. Indsatsen har dermed været drevet af de eksisterende medarbejdere, som har prioriteret indsatsen inden for deres normale opgaveportefølje." (Surveycitater, Projektleder 3)*
- *"En del af projektet har kunnet overføres til drift - den opsøgende indsats er fortsat på sprogcentrene gennem fremskudt vejledning, mens jobsøgningskurset efter planen skulle være fortsat som et tilbud til familiesammenførte i slutningen af integrationsperioden." (Surveycitater, Projektleder 4)*

Organiseringen med udgangspunkt i eksisterende strukturer, institutioner og arbejdsgange har været en styrke. Det giver dog samtidig projekterne et dilemma. Man kan sige, det er projekternes styrke, men samtidig en akilleshæl idet målgruppen, nemlig de ægtefælleforsørgede og opgaven med at få dem i ordinær beskæftigelse/uddannelse, kan blive presset af andre opgaver og især af skal-opgaverne. Projekterne og deres målgruppe kan dermed risikere at blive nedprioriteret. Følgende citater udstiller dilemmaet:

- *"Ja, hvis der er de fornødne ressourcer til vejledning og helhedsorienteret indsats. Selve indsatsen er omkostningstung og ikke en skal indsats, så der skal være motivation og understøttende økonomi, såfremt indsatsen skal videreføres." (Surveycitater, projektleder)*
- *"Jobcenteret skal være parat! Og der skal være en parathed til at tage sig af målgruppen." (Surveycitater, projektleder)*

Aktører og samarbejdsflader

Alle projekter har været karakteriseret ved, at de har involveret en lang række aktører, og at de har meget brede samarbejdsflader.

2/3 af projekterne involverer:

- virksomhedskonsulenter i jobcentre
- private integrationsaktører (f.eks. Integrationsnet)
- private virksomheder/virksomhedsmentorer

- uddannelsesinstitutioner.

Halvdelen eller lidt mere end halvdelen har aktører, der repræsenterer:

- "mentorer" (via LAB, Serviceloven eller frivillige),
- andre forvaltninger udover beskæftigelsesforvaltningen
- andre kommuner
- boligforeninger.

Enkelte projekter har derudover haft samarbejde med f.eks. regionen, fagforeninger, 'bydelsmødre', biblioteker og f.eks. Work-in-Denmark.

Tabel 2 Projekternes samarbejdsflader. Antal aktører som projekterne har samarbejdet med

	Antal projekter som har samarbejdet med aktøren	Procentdel
Virksomhedskonsulenter i jobcentret	8	66.7
Mentorer (LAB, Serviceloven eller frivillige)	7	58.3
Andre forvaltninger/afdelinger i kommunen, fx social/sundhed	7	58.3
Andre kommuner	5	41.7
Private integrationsaktører, fx Integrationsnet	8	66.7
Boligforeninger	6	50
Virksomheder/virksomhedsmentorer	8	66.7
Uddannelsesinstitutioner	8	66.7
Andre	4	33.3
N=12		

5.2 Indsats

I dette afsnit beskrives først den opsøgende indsats, projekterne har gennemført for at finde borgere i målgruppen og tilbyde dem projektdeltagelse.

Herefter beskrives den beskæftigelsesrettede indsats for projektdeltagere, der omfatter: Vejlednings- og rådgivningstilbud, beskæftigelsesrettede tilbud samt sociale, - og sundhedsindsatser.

Opsøgende indsats – beskrivelse og evaluators analyse

Der er overordnet benyttet mange forskellige informationskanaler for at få kontakt med borgerne i målgruppen.

Langt størstedelen af projekterne har benyttet opsøgende indsats via sprogskoler, informationsmateriale, boligsociale medarbejdere og foreninger.

De hyppigst anvendte opsøgende indsatser er jf. projekternes surveysvar (hvor over halvdelen af projekterne har svaret ja til at have gennemført en opsøgende indsats) er:

- opsøgende indsats via en opsøgende projektmedarbejder (anvendt i 11 projekter)
- mund til mund metoden (anvendt i 11 projekter)
- opsøgende indsats via sprogskoler (anvendt i 10 projekter)
- informationsmateriale (anvendt i 10 projekter)
- opsøgende indsats via foreninger (anvendt i 8 projekter)
- opsøgende indsats via boligsociale medarbejdere (anvendt i 7 projekter)

Under halvdelen af projekterne har benyttet opsøgende indsatser via religiøse fællesskaber, integrationsråd, skoler og sundhedsplejersker.

I surveyen bad vi projektlederne nævne de tre opsøgende indsatser, som virker bedst. I Tabel 3 nedenfor gengiver vi nogle af svarene.

Tabel 3 De tre mest effektfulde opsøgende indsatser (eksempler fra udvalgte projekter)

Projekt 1	Direkte kontakt til borger efter kommunal udsøgning, Opslag Boligsocial medarbejder Henvi sning fra andre afd. i jobcentret/anden myndighed
Projekt 2	Opsøgende information fra projektmedarbejder Information via underviser på sprogskolen - i klasserne Information i netværk
Projekt 3	Boligsociale medarbejdere Mund til mund Øvrige boligsociale tilbud
Projekt 4	Intern information på sprogcentret Interne kurser på sprogcentret Mund-til-mund-metoden blandt sprogcentrets kursister
Projekt 5	Mund til mund Sprogskolen Gennemgang af gamle sagslister og derefter direkte kontakt.

Næsten alle projekter, 91,7%, har benyttet opsøgende indsatser via en opsøgende projektmedarbejder og mund til mund metoden, for at få kontakt til borgerne. For mange af projekterne har det fungeret bedst at opsøge borgerne via sprogcentre, en opsøgende medarbejder, der kan tage direkte kontakt og mund-til-mund.

Ved projektbesøgene og i interviewundersøgelsen har vi også undersøgt den opsøgende indsats. Den opsøgende indsats har været meget krævende for projekterne. Der er anvendt mange ressourcer på dette arbejde – og det har i flere tilfælde ført til forsinkelser, at det har taget lang tid at få "kunder i butikken". Følgende interviewcitater illustrerer udfordringerne:

- "Det vanskelige er det opsøgende: De ægtefælleforsørgede kommer ikke af sig selv."

- *"Vi tænkte, vi bare kunne spørge de boligsociale medarbejdere. Vi troede, de vidste, hvem de ægtefælleforsørgede var. Men det gjorde de ikke."*
- *"Den opsøgende indsats brugte vi mange kræfter på, men der kom ikke noget ud af det. Vores målgruppe opsøger ikke selv hjælp. De sidder jo netop derhjemme og 'gemmer' sig."*

Det er ikke fordi, der har manglet idérigdom. Projekterne har lavet informationsmateriale, brochurer, pjecer og lignende. Der er arrangeret kaffemøder ved daginstitutioner, på biblioteker og i kvindecentre. Der har været borgermøder i boligforeninger og i indvandrerforeninger. Konsulenter har fået kontakt med ægtefælleforsørgede på sprogcentrene, etc. Der har fx været annonceret 'åben kontortid', hvor man kunne henvende sig. Der har været kontakt til sundhedsplejersker, som kender familierne. Og i det hele taget mange varierede tiltag.

Men generelt har det altså været vanskeligt at få fat i målgruppen. Projekterne kan redegøre for antallet af deltagere i projekterne og i de fleste tilfælde for, hvor mange projektet har været i kontakt med. Men det har været vanskeligt for projekterne at fastslå målgruppens samlede størrelse. Hovedparten af projekterne kender ikke bruttomålgruppens nøjagtige størrelse. Og uden denne information kan projekterne således heller ikke angive, hvor stor en andel af bruttomålgruppen projektet har været i kontakt med (se også tidligere afsnit om projekternes deltagergruppe).

De projekter, der bedst kan redegøre for målgruppens størrelse, er dem, som har gjort brug af registerbaseret fremsøgning. Flere projekter har gjort sig meget positive erfaringer med at fremsøge målgruppen via registre (København, Gladsaxe, Projekt 500). Projekterne har enten sammenholdt data for borgere, der har været igennem integrationsforløb, med data fra e-indkomst og på den måde identificeret personer i målgruppen. Eller projekterne har ved at markere de borgere, der har været her i mere end tre år og samkøre med data for indkomst (hvem er på kontanthjælp/anden offentlig ydelse/A-indk.) kan man identificere en restgruppe, som ikke har indtægt. Ved således at 'indsnævre' den potentielle målgruppen har det været lettere at fremsøge og kontakte direkte de kvinder/mænd, som potentielt er omfattet af projektformålet.

Den samlede erfaring fra projekterne er, at en målrettet og personlig opsøgende indsats baseret på en forudgående registerfremsøgning af de konkrete borgere, der potentielt tilhører målgruppen, virker bedst, også illustreret af følgende citat: *"Vi fik mest ud af at lave opslag på vores registre og skrive breve direkte målrettet konkrete borgere efterfølgende."*

Dog peger nogle projekter, der har haft stort fokus på at nå den mest udsatte del af målgruppen, på, at en direkte tilstedeværelse og personlig kontakt har været en vigtig metode til at skabe tillid til det danske system som det første skridt:

"Ved at befinde os i lokalområdet, er det vores oplevelse, at vi nedbryder nogle fordomme og angst for det kommunale system. Vi oplever, at flere deltagere efterhånden åbner op og fortæller om problemer i deres privatsfære, som de ikke kan tale med andre om."

Projektleder

Hvilke aktiviteter har deltagerne indgået i - beskrivelse

Nedenfor præsenteres en beskrivende oversigt over de indsatser/aktiviteter, som projekterne har gjort brug af:

Virksomheds-/uddannelsesrettede aktiviteter

Her i prioriteret rækkefølge:

- individuel vejledning og rådgivning anvendes hos 11 projekter
- hjælp til optagelse på uddannelse anvendes hos 11 projekter
- virksomhedsbesøg/snusepraktik anvendes hos 10 projekter
- netværkstilbud anvendes hos 9 projekter
- udarbejdelse af CV anvendes hos 9 projekter
- virksomhedspraktik anvendes hos 9 projekter
- job med løntilskud anvendes hos 9 projekter
- uddannelsesstilbud og anden opkvalificering anvendes hos 8 projekter
- formidling af ordinært job anvendes hos 7 projekter
- mentorstøtte anvendes hos 5 projekter
- ordinære løntimer (evt. suppleret med off. ydelse) anvendes hos 2 projekter
- formidling af fleksjob anvendes ikke i projekterne

Det enkelte projekt har typisk anvendt flere forskellige job- og uddannelsesrettede tilbud. Mht. andelen af deltagere, som har deltaget i de job- og uddannelsesrettede aktiviteter, så er deltagerfrekvensen højest i den først rangerende aktivitet: individuel vejledning og rådgivning, hvor der oftest deltager mere end 2/3 af det enkelte projekts deltagere. I netværkstilbud (på 4. pladsen) deltager oftest over halvdelen af det enkelte projekts deltagere. Netværkstilbud er fx gruppebaseret undervisning, jobcafé med mulighed for hjælp til udarbejdelse af CV, ansøgninger mv.

Fleksjob formidles slet ikke til deltagere i de 14 projekter.

Forløb i virksomheder

78 % (min. 11 projekter) vurderer, at de hyppigst anvendte samarbejdsformer med virksomhederne om forløb for projektdeltager er:

- Enkeltplaceringer i virksomheder anvendes i 9 projekter
- Nye samarbejder med virksomheder i form af partnerskaber/virksomhedscentre anvendes i 5 projekter
- Eksisterende faste pladser i virksomhedscentre anvendes i 3 projekter
- Eksisterende partnerskabsaftaler med virksomheder anvendes i 3 projekter

Foruden de nævnte former vurderer 42 % (min. 6 projekter), at de også har anvendt de følgende måder at bringe deltagere i kontakt med virksomheder:

- Generelt netværk
- Opsøgende virksomhedskontakter
- En-til-en match på virksomheder
- Vikariater

71 % (min. 10 projekter) angiver, at deres etablering af virksomhedsforløb sker:

- Både på private og offentlige arbejdspladser i 6 projekter.
- Primært i private virksomheder i 3 projekter
- Primært på offentlige arbejdspladser i 1 projekt

Kurser og uddannelse

78 % (min. 11 projekter) angiver, at deltagerne har været på følgende kurser/uddannelse:

- Danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl. i 9 projekter
- Forberedende voksenundervisning (FVU) i 7 projekter
- Almen voksenuddannelse (AVU) i 5 projekter
- Erhvervsuddannelser i 5 projekter
- Videregående uddannelser i 4 projekter
- Ordblindeundervisning for voksne i 3 projekter
- Arbejdsmarkedsuddannelser (AMU) i 2 projekter
- Enkeltfagsundervisning for voksne på grundlæggende niveau (9. eller 10. klasse) i 2 projekter

Ydermere angiver 35 % (min. 5 projekter), at de har tilbudt andre kurser/ uddannelse i form af:

- Fag – og uddannelsesrelaterede kurser
- CV/jobsøgningskurser
- Bus/truck kørekort
- Specielt tilrettelagte forløb
- Cykelkursus
- IT- kurser

Øvrige aktiviteter

Her i prioriteret rækkefølge:

- Undervisning i danske samfundsforhold anvendes hos 10 projekter
- Sprogundervisning er anvendt hos 8 projekter
- Frivilligt arbejde er anvendt i 6 projekter
- Sociale aktiviteter er anvendt hos 6 projekter
- Fritidsaktiviteter er anvendt hos 5 projekter
- Sociale tilbud/familieindsatser hos 4 projekter
- Kommunale sundhedstilbud hos 2 projekter
- Behandling i sundhedssystemet hos 1 projekt

Det enkelte projekt har typisk anvendt flere forskellige øvrige tilbud.

Mht. deltagerfrekvensen i ovenstående aktiviteter så er den højest i de 2 først rangerende aktiviteter, hvor godt 2/3 af deltagerne oftest deltager i undervisning i danske samfundsforhold og/eller i sprogundervisning.

Projekternes erfaringer – evaluators analyse

Nedenfor præsenterer vi evaluators analyse af projekternes erfaringer med de forskellige indsatser:

Individuel vejledning og rådgivning

Alle projekterne har vejlednings – eller rådgivningssamtaler som et element i deres tilbud til deltagerne. Erfaringen er, at samtalerne er et vigtigt element ift. at tydeliggøre deltagernes ønsker og ressourcer, kompetencer og udfordringer ift. job, uddannelse og generel integration. Samtalerne afklarer deltagernes ønsker og behov for hjælp i projekterne - både hvad angår job og uddannelse, og hvad angår andre behov fx for hjælp til at ændre mønstre i familien og få plads til job i hverdagen o.a.

Viden fra samtalerne er brugt af projekterne som afsæt for en individuelt tilrettet indsats indenfor et kontinuum, hvor mindre ressourcestærke deltagere har fået en mere håndholdt indsats, og mere ressourcestærke i højere grad har fået hjælp-til-selvhelp. En projektdeltager med behov for en håndholdt indsats fortæller:

"Via samtalerne har jeg fået mere håb og kan bedre se positivt på mine handlemuligheder. Det har været trygt at vide, at der altid var en at henvende sig til, hvis der opstod problemer."

Projekternes erfaringer har her været, at deltagere med ringe eller ingen uddannelse og erfaringer fra arbejdsmarkedet i højere grad havde behov for mere hjælp med deres CV, ansøgninger, mm., mens deltagere der var højtuddannede og/eller havde erhvervserfaringer fra deres hjemland, havde et bedre kendskab til jobsøgningsprocesser, som de med hjælp kunne omsætte i en dansk kontekst og i højere grad havde behov for sparring, coaching og rådgivning (hjælp til selvhelp) for at komme i job eller påbegynde uddannelse for at få de nødvendige kompetencer til at matche danske virksomheders behov.

Jobsøgningskurser/gruppeforløb

Forløbene har tjent to formål: At skabe og udvide deltagernes netværk, samt at deltagerne fik bedre indsigt i de vigtigste elementer i jobsøgning (udarbejdelse af CV og ansøgninger) og viden om det danske arbejdsmarked og uddannelsessystem samt danske samfundsforhold (herunder ligestilling, dansk kultur, tilbud i civilsamfundet, det offentlige Danmark og herunder borger.dk, skat mv.).

Gruppeforløbene har tjent begge ovenstående formål.

Erfaringer fra projekterne viser, at der samlet set har været stor interesse for deltagelse i gruppeforløb blandt deltagerne, og at de har profiteret ift. at udvide deres netværk og udarbejde CV'er og ansøgninger, der kunne hjælpe dem til at søge forskellige veje ind i virksomheder og uddannelsessystem.

Deltagerne har udvidet deres netværk i selve gruppeforløbet, hvor de sparrede om idéer mht. jobsøgning, vikarjob, uddannelse, o.a. med hinanden.

Deltagerne har fået formidlet viden om det danske arbejdsmarked og uddannelsessystem (krav, struktur, kompetencebehov, veje til job og hjælp med optagelse, mm.) via undervisning samt aktiviteter i form af besøg på lokale uddannelsesinstitutioner og arbejdspladser,

hvor deltagerne mødte personer fra forskellige områder og fik mere viden om krav, kompetencer mv..

"Jobsøgnings- og arbejdsmarkedskursus giver en god introduktion til krav og muligheder på arbejdsmarkedet, forståelse af det danske samfund etc. samtidig giver det mulighed for at tale dansk, hvilket mange er glade for."

Projektmedarbejder

Opkvalificering via uddannelse

Desuden har deltagere, der ønskede og havde behov for at øge deres kompetencer for at kunne få job, fået uddannelsesstilbud i form af: Arbejdsmarkedsuddannelse (AMU), Almen voksenuddannelse (AVU), Enkeltfagsundervisning for voksne på grundlæggende niveau (9. eller 10. klasse), Forberedende voksenundervisning (FVU), Danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl. og Ordblindeundervisning for voksne.

Afklaring og opkvalificering via virksomhedsrettede indsatser

Virksomhedsrettede indsatser i form af virksomhedsbesøg og snusepraktikker, virksomhedspraktikker og job med løntilskud og mentorhjælp har været meget populære blandt projekt-deltagerne.

Projekternes erfaring er, at tilbuddene i virksomhederne har givet deltagerne mulighed for at prøve deres kompetencer i en dansk virksomhed og har banet vejen for job i de konkrete virksomheder eller øget chancer for at finde ind på arbejdsmarkedet i andre virksomheder.

Et projekt beskriver det således:

"Man skal først finde ud af hvor folk står, dvs. hvad kan de og hvad vil de. Samtidig skal man i gang med et forløb, der har et job som mål. Det vigtigste er motivation og engagement. Og så skal forløbet give mulighed for at lære noget og komme i relevant virksomhedspraktik med mulighed for job, så meningen med forløbet er klar. Det handler om at komme i gang så hurtigt som muligt, så de ægtefælleforsørgede kan mærke, det går frem ad."

Projektleder

Flere projekter har haft succes med at klæde mere ressourcestærke deltagere på til selv at kontakte virksomheder og søge praktik og/eller job, men det er samtidig erfaringen, at andre deltagere har brug for hjælp til at komme i kontakt med virksomheder.

Oplevede udfordringer i projekterne har været at finde praktikpladser og især praktikpladser med udsigt til job samt at finde muligheder for, at deltagerne kunne bruge deres kvalifikationer fra hjemlandet. I nogle tilfælde barrierer ift. deltagernes danskniveau, hvor nogle virksomheder kræver et højere dansk kundskabsniveau, som deltagerne ikke har.

Desuden at mulighederne for opkvalificering via uddannelse har været begrænsede i nogle kommuner ift. det behov for kompetenceløft som projekterne oplever, deltagerne har ift. at matche virksomhedernes krav og kunne opnå ansættelse.

Sprogundervisning

Projekttaktørerne har, i samarbejde med de lokale sprogskoler, tilrettelagt sprogundervisning til deltagerne for at styrke deres sprogkompetence, hvilket har været grundlæggende for at komme ind i arbejdsmarkedet for en del af deltagerne. Projekternes erfaring har været, at deltagerne var glade for at koble sprogundervisningen sammen med enten virksomhedspraktikker eller uddannelsesforløb, som bl.a. har givet mulighed for at træne sproget.

Sociale/familieorienterede tilbud og sundhedstilbud

For nogle deltagere har familieorienterede tilbud været relevante. Dette har fx været cykelkursus, der har øget deltagernes mobilitet, taleklub på bibliotek, mødreklub, krisecenter rådgivning, retshjælp mm. Formålet med tilbuddene har været at hjælpe de ægtefælleforsørgede kvinder (som lever mest i isolation) med familieorienterede løsninger og integration i det danske samfund. Et projekt formulerer det således:

"Ved at hjælpe deltagerne med at få håndteret deres problemer, give dem et bedre selvværd og få en indkomst, skabes samtidig bedre rollemodeller og bedre vilkår for målgruppens børn."

Projektleder

Når det gælder sundhed, har projekterne fx hjulpet deltagere med behov for dette ind i tilbud om kostvejledning, motion, konsekvens af forkert brug af håndkøbsmedicin, mm. for at øge deres viden om sundhed, og hvor de kan finde de tilgængelige sundhedsressourcer.

5.3 Resultater

Resultaterne bygger alene på forløb i København i 2013 og 2014, idet det ikke har været muligt at få adgang til data fra andre kommuner.

Resultaterne omfatter 41 deltagere i projektforsløb i 2013 og 68 deltagere i projektforsløb i 2014 og bygger på registeroplysninger om deltagerne med hensyn til køn, alder, antallet af børn, oprindelsesland, uddannelse, erhvervsindkomst og modtagelse af eventuel offentlig forsørgelse.

Resultaterne vedrører alene deltagere, der ikke modtog offentlig forsørgelse i mindst 2 uger før starten på forløbet.

Projektforsløb i 2013

Stort set alle 41 deltagere på projektforsløb i 2013 var kvinder (færre end 5 deltagere var mænd). Deltagerne var i alderen 23 – 51 år, kom fra Europa uden for EU, Afrika og Asien, og de havde mellem 0 og 5 børn.

I 2012 (året før deltagelsen i projektet) havde deltagerne en erhvervsindkomst på mellem 0 og 170.000 kr. Det vil sige, det var ikke alle deltagere, der ikke havde nogen erhvervsind-

komst året før⁶. Det har derfor været nødvendigt at opdele projektdeltagerne og opgøre resultaterne i forhold til, hvorvidt deltagerne havde forudgående erhvervsindkomst (i 2012) eller ej.

For alle 41 deltagere i projektforløb i 2013 - både dem med og uden forudgående erhvervsindkomst - gælder følgende resultater:

- Kun meget få deltagere (færre end 5) deltog efter projektforløbet efterfølgende (i perioden 2014 – 2016) i virksomhedsrettede tilbud
- 93 % af deltagerne i 2013 havde lønindkomst efter projektforløbet (i årene 2014 – 2016).
- Andelen der fik beskæftigelse med lønindkomst eller deltog i virksomhedsrettede tilbud i perioden efter projektforløbet (2014-2016) var også 93 % (de der kom i virksomhedsrettede tilbud havde også lønindkomst).
- De deltagere, der opnåede lønindkomst efter projektforløbet, arbejdede i gennemsnit 2.521 timer og havde i gennemsnit en samlet lønindkomst på 342.500 kr i årene 2014-2016.

Tager vi udgangspunkt i de deltagere på projektforløbet i 2013 (24), der ikke havde nogen erhvervsindkomst året før projektdeltagelsen, er resultaterne følgende:

- Under 5 af disse deltagere deltog efterfølgende i virksomhedsrettede tilbud (i perioden 2014 – 2016).
- 88 % af deltagerne fik beskæftigelse med løn (i perioden 2014 – 2016).
- I gennemsnit arbejdede de deltagere, der opnåede lønindkomst efter projektforløbet i alt 2.190 timer i årene 2014-2016 og fik en samlet lønindkomst på 297.700 kr.

Projektforløb i 2014

Resultaterne for forløbene i 2014 omfatter i alt 68 personer, 11 mænd og 57 kvinder i alderen 22 – 57 år. Deltagerne kom fra lande inden for EU, Europa uden for EU, Afrika, Syd- og Mellemamerika, Asien samt Oceanien. De havde mellem 0 og 4 børn.

21 af de 68 havde haft erhvervsindkomst året før de deltog i projektet. Det har derfor været nødvendigt at opdele projektdeltagerne og opgøre resultaterne i forhold til, hvorvidt deltagerne havde forudgående erhvervsindkomst (i 2012) eller ej.

Tager vi først resultaterne for alle 68 (med og uden forudgående erhvervsindkomst), er resultaterne følgende:

- Kun meget få (færre end 5) deltog efterfølgende i virksomhedsrettede tilbud (i perioden fra 2015 – 2016).
- 74 % af deltagerne fik efterfølgende lønindkomst (i perioden 2015 – 2016).
- De deltagere, der opnåede lønindkomst, arbejdede i gennemsnit 1.461 timer i perioden 2014-2016 og havde i gennemsnit en samlet lønindkomst på 198.600 kr.

⁶ Erhvervsindkomst omfatter såvel lønindtægt som indtægt fra selvstændig virksomhed

Tager vi udgangspunkt i de 47 deltagere i projektet i 2014, der ikke havde nogen erhvervsindkomst året før projektdeltagelsen, er resultaterne følgende:

- Kun meget få (færre end 5) af disse deltagere deltog i virksomhedsrettede tilbud (i perioden 2015 – 2016).
- 66 % af deltagerne i 2014 fik beskæftigelse med løn efter projektdeltagelsen (i perioden 2015 – 2016).
- I gennemsnit arbejdede deltagerne der fik løn i alt 1.301 timer i perioden 2014-2016 og fik en samlet lønindkomst på 172.200 kr.

Effekt af indsatsen

Umiddelbart er der altså en ganske stor del af deltagerne i projektet, der opnåede lønnede job i perioden efter projektdeltagelsen.

Spørgsmålet er imidlertid, om denne tendens er udtryk for, at sådan gik det alle ægtefælleforsørgede indvandrere, eller om resultaterne kan opfattes som en effekt af projektdeltagelsen.

For at undersøge dette har vi sammenlignet deltageres resultater med resultaterne i en sammenlignelig kontrolgruppe. Kontrolgruppen og analyserne er udarbejdet ved hjælp propensity score matching (se også metodebilaget). Fordelen ved propensity score matching er, at metoden gør det muligt at sammenligne de ønskede parametre i indsatsgruppen med de tilsvarende parametre i en kontrolgruppe, der ligner indsatsgruppen med hensyn til en lang række observerbare kendetegn. Effektmålingerne er foretaget med udgangspunkt i et signifikansniveau på 5 %. Det vil sige, at de effekter, vi har fundet, med 95 % sandsynlighed ikke er statistiske tilfældigheder.

Sammenligner man med kontrolgruppen, viser effektmålingen at **de borgere der har deltaget i projektforløb klarer sig bedre hvad angår beskæftigelse som lønmodtagere og lønindkomst** end kontrolgruppen. Resultaterne fremgår af oversigten nedenfor.

Samtidig tyder resultaterne på, at de positive effekter er størst for kvinder og først og fremmest for kvinder, der ikke havde nogen erhvervsindkomst året før kursusdeltagelsen. Samtidig har vi fundet større effekter for deltagere i 2013 end for deltagere i 2014.

Blandt kvinder uden erhvervsindkomst året før, var der således 56 % flere af deltagerne i 2013, der opnåede lønindkomst eller et erhvervsrettet tilbud (i perioden 2014 – 2016) end i kontrolgruppen. Samtidig havde disse kvinder gennemsnitligt 1.584 løntimer og en lønindkomst på 225.100 kr. mere (ligeledes gennemsnitligt) i denne periode end kontrolgruppen.

Effekten af kursusdeltagelse var som sagt mindre i 2014. Blandt kvinder uden erhvervsindkomst året før, var der 24 % flere af deltagerne end i kontrolgruppen, der efterfølgende opnåede beskæftigelse med løn eller fik et erhvervsrettet tilbud (i perioden 2015 – 2016). Vi finder også, at den gennemsnitlige lønindkomst og antallet af løntimer var lidt større blandt deltagerne end i kontrolgruppen, men forskellen er ikke stor nok til at kunne påvises med tilstrækkelig statistisk sikkerhed, når indsatsgruppen ikke er større, end den er.

For kurserne i 2014 finder vi i målingen blandt både mænd og kvinder ligefrem en negativ effekt af at deltage i kurset på antallet af løntimer og den samlede lønindkomst for borgere, der havde erhvervsindkomst året før⁷.

Da der ifølge datamaterialet kun har været meget få deltagere, der har deltaget i erhvervsrettede tilbud, dvs. tilbud der omfatter virksomhedspraktik eller løntilskud, kan vi ikke sige noget om effekterne, hvad det angår.

⁷ Evaluators anser det for at være en plausibel antagelse, at det påvirker antallet af løntimer og lønindkomsten negativt, når mænd, som havde erhvervsindkomst året før deltagelsen, deltager i kurserne, fordi de ikke har lønindkomst i kursusperioden.

Tabel 4: Oversigt over resultater af effektmåling af deltagelse i kurser og forløb, for deltagere, der var på kursus i 2013 eller 2014.

		Både mænd og kvinder			Kvinder		
	Mulig effekt målt på:	Alle	Borgere uden erhvervsindkomst året før	Borgere med erhvervsindkomst året før	Alle	Borgere uden erhvervsindkomst året før	Borgere med erhvervsindkomst året før
Kursus 2013	Andel med lønindkomst eller erhvervsrettede tilbud 2014 - 2016	Positiv effekt + 44 %	Positiv effekt + 60 %	Positiv effekt + 25 %	Positiv effekt +42 %	Positiv effekt +56 %	Positiv effekt +21 %
	Andel med lønindkomst eller erhvervsrettede tilbud 2014	Positiv effekt + 43%	Positiv effekt + 56%	Positiv effekt + 21 %	Positiv effekt + 43 %	Positiv effekt + 55 %	Positiv effekt + 22 %
	Andel med lønindkomst eller erhvervsrettede tilbud 2015	Positiv effekt + 38 %	Positiv effekt + 55%	Ingen effekt	Positiv effekt + 36 %	Positiv effekt + 53 %	Ingen effekt
	Andel med lønindkomst eller erhvervsrettede tilbud 2016	Positiv effekt + 38%	Positiv effekt + 47%	Positiv effekt + 34 %	Positiv effekt + 40 %	Positiv effekt + 46 %	Positiv effekt + 36 %
	Samlet lønindkomst 2014 - 2016	Positiv effekt +106.300 kr.	Positiv effekt +222.700	Ingen effekt	Positiv effekt +110.100 kr.	Positiv effekt +225.100 kr.	Ingen effekt
	Samlet lønindkomst 2014	Positiv effekt +37.900 kr.	Positiv effekt +66.100 kr.	Ingen effekt	Positiv effekt +40.100 kr.	Positiv effekt +65.200 kr.	Ingen effekt
	Samlet lønindkomst 2015	Ingen effekt	Positiv effekt +80.400 kr.	Ingen effekt	Positiv effekt +39.000 kr.	Positiv effekt +84.200 kr.	Ingen effekt
	Samlet lønindkomst 2016	Ingen effekt	Positiv effekt +76.100 kr.	Ingen effekt	Ingen effekt	Positiv effekt +75.800 kr.	Ingen effekt
	Antal timer med løn 2014 - 2016	Positiv effekt +953 løntimer	Positiv effekt +1.560 løntimer	Ingen effekt	Positiv effekt +964 løntimer	Positiv effekt +1584 løntimer	Ingen effekt
	Antal timer med løn 2014	Positiv effekt +330 løntimer	Positiv effekt +463 løntimer	Ingen effekt	Positiv effekt+337 løntimer	Positiv effekt +444 løntimer	Ingen effekt
	Antal timer med løn 2015	Positiv effekt +325 løntimer	Positiv effekt +564 løntimer	Ingen effekt	Positiv effekt+355 løntimer	Positiv effekt +599 løntimer	Ingen effekt
	Antal timer med løn 2016	Positiv effekt +299 løntimer	Positiv effekt +533 løntimer	Ingen effekt	Positiv effekt+273 løntimer	Positiv effekt +541 løntimer	Ingen effekt
Kursus 2014	Andel med lønindkomst eller erhvervsrettede tilbud 2015 - 2016	Positiv effekt +19 %	Positiv effekt +28 %	Ingen effekt	Positiv effekt +20 %	Positiv effekt +24 %	Ingen effekt
	Andel med lønindkomst eller erhvervsrettede tilbud 2015	Ingen effekt	Positiv effekt +20 %	Ingen effekt	Ingen effekt	Positiv effekt +18 %	Ingen effekt
	Andel med lønindkomst eller erhvervsrettede tilbud 2016	Positiv effekt +16 %	Positiv effekt +24 %	Ingen effekt	Positiv effekt +16 %	Positiv effekt +20 %	Ingen effekt
	Samlet lønindkomst 2015 - 2016	Ingen effekt	Ingen effekt	Negativ effekt -116.300 kr.	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt
	Samlet lønindkomst 2015	Ingen effekt	Ingen effekt	Negativ effekt -46.300 kr.	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt
	Samlet lønindkomst 2016	Ingen effekt	Ingen effekt	Negativ effekt -70.000 kr.	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt
	Antal timer med løn 2015 - 2016	Ingen effekt	Ingen effekt	Negativ effekt -580 løntimer	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt
	Antal timer med løn 2015	Ingen effekt	Positiv effekt +228 løntimer	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt
	Antal timer med løn 2016	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt

Kilde: COWIs beregninger, se bilag 1. Note: Effektmålingerne er foretaget med udg.pkt. i et signifikansniveau på 5 %: når tabellen viser en effekt, så skyldes den med 95 % sandsynlighed ikke statistiske tilfældigheder. Når tabellen viser 'Ingen effekt' har vi ikke kunnet påvise en effekt med tilstrækkelig statistisk sikkerhed, hvilket bl.a. hænger sammen med det begrænsede antal deltagere.

Om effektmålingerne

Effektmålingerne er foretaget ved at sammenligne forløbsdeltagernes resultater med den tilsvarende udvikling for en kontrolgruppe, der er udarbejdet ved hjælp af propensity score matching.

Der indgår alene deltagere i effektmålingen, der ikke modtog offentlig forsørgelse i mindst 2 uger før starten på forløbet.

Der indgår alene borgere i kontrolgruppen til kursUSDeltagerne i 2013, der ikke modtog offentlig overførselsindkomst i mindst 2 uger før den 26/1 2013 (den gennemsnitlige startdato for disse deltageres forløb). På samme måde indgår der alene borgere i kontrolgruppen til kursUSDeltagerne i 2014, der ikke modtog offentlig forsørgelse i mindst 2 uger før den 23/8 2013 (den gennemsnitlige startdato for disse deltageres forløb).

Herudover omfatter kontrolgrupperne alene gifte indvandrere, der ligner deltagere mht. køn, alder, oprindelsesland (verdensdel), indvandringsår, erhvervsuddannelse eller ingen erhvervsuddannelse, erhvervsindkomst året før samt antal børn⁸.

Inspirationseksempler: Særligt effektfulde metoder/indsatser

Udfordringerne og behovene er forskelligartede fra borger til borger. De møder derfor også op med forskellige forudsætninger for igennem deltagelsen i projektet at opnå ordinær beskæftigelse/uddannelse. Projekternes erfaringer med målgruppen er, at den del af målgruppen, som har de bedste forudsætninger, og for hvem der er den største sandsynlighed for gode resultater af at deltage i projektet er:

- borgere med relativ kort opholdstid i DK. Det betyder også, at man skal i gang med en opsøgende indsats overfor ægtefælleforsørgede tidligt
- borgere med et højere uddannelsesniveau har i udgangspunktet en øget sandsynlighed for et godt resultat af deltagelsen end borgere med et lavere uddannelsesniveau
- borgere med tidligere arbejds erfaring har et bedre grundlag for et resultat af deltagelsen, end hvis borgeren ikke har tidligere arbejds erfaring.

Både survey og interview peger entydigt på, at der skal en vifte af tilbud og aktiviteter til for at ramme målgruppen af ægtefælleforsørgede. Udfordringerne og behovene er forskelligartede fra borger til borger. Og selvom man segmenterer sit målgruppe i delmålgrupper, vil også borgerne i de enkelte delmålgrupper have brug for en kombination af indsatser. Der er anvendt en lang række forskellige indsatser i projekterne:

- træning i udarbejdelse af CV
- træning i udarbejdelse af ansøgning
- vejledning om arbejdsmarked, samfundsforståelse, økonomi, familiedynamik, sundhed, uddannelsessystemet, med mere
- mentorordning

⁸ Det skal bemærkes, at der som en del af opgaveløsningen er gennemført samfundsøkonomiske beregninger. De beregnede effekter svinger meget (og de er ikke altid er signifikante). Samtidig er det et meget begrænset antal borgere, der indgår i undersøgelsen. Disse to forhold i kombination fører til, at de samfundsøkonomiske beregninger er behæftet med betydelig usikkerhed. De er derfor ikke medtaget i rapporten (se også Bilag 1).

- dansk undervisning
- undervisning i uskrevne regler på arbejdspladsen
- sundhedstilbud (kost og mad, motion)
- netværkstilbud
- brancherelaterede forløb
- besøg på arbejdspladser, uddannelsesinstitutioner, kulturinstitutioner, etc.
- cykeltræning
- fagspecifik danskundervisning.

Projekterne kan ikke entydigt pege på enkelte aktiviteter eller indsatser, som er særligt effektive eller udslagsgivende. Vi har i survey bedt projektlederne nævne de tre aktiviteter/tilbud, som de mener virker bedst. Eksempler på svar fra fire af projekterne er:

- 1. Intensiv afklarings- og vejlednings proces, 2. Tidlig kontakt til arbejdsmarkedet i form af praktikker/løntilskud/mentor/virksomhedsbesøg, 3. Workshops om dansk arbejdsmarked
- 1. Specielt tilrettelagte forløb, 2. Danskundervisning, 3. Virksomhedsforløb
- 1. Den håndholdte indsats, 2. Individuel coaching, 3. Individuelle forløb
- 1. Øget geografisk mobilitet, 2. Øget faglig mobilitet, 3. Øget aktiv brug af netværk til jobsøgning.

På baggrund af besvarelsene kan man identificere tre forhold, som man under alle omstændigheder skal være opmærksom på:

- Det lyder samstemmende fra projekterne, at det er nødvendigt at tage individuelle hensyn. Målgruppen er sammensat og kompleks. Alle ægtefælleforsørgede har individuelle historier, og selvom man segmenterer målgruppen, vil der stadig være særlige individuelle behov hos mange borgere, som man skal håndtere, for at borgerens deltagelse i det samlede, fælles forløb giver værdi
- Det er kombinationen af indsatser, der er vigtig. Ingen enkelt indsats eller aktivitet er tilstrækkelig. Der skal flere indsatser til i forhold til den enkelte borger for at gøre en forskel
- Endelig peger projekterne på, at specielt tilrettelagte, individuelle forløb gør en forskel, f.eks. individuelt tilrettelagte praktikforløb.

Dette underbygges yderligere af følgende citater fra interviewundersøgelsen:

- *"Det er en kombination af en bred palet af aktiviteter, der virker".*
- *"Det, der virker, er individuel rådgivning og vejledning om familie, sundhed, økonomi, kontakt til kommunen, kontakt til skolen og så videre."*
- *"Det er altid individuelt. Nogle borgere kan bogstaveligt talt have en pose fuld af rudedekuverter, man skal hjælpe dem med at læse og reagere på, som en forudsætning for, at de efterfølgende kan koncentrere sig om et arbejde eller tænke på en uddannelse. Så er det dér, man starter."*

BILAG 1: METODE OG DATAGRUNDLAG

Overblik over dataindsamlingen

Oplysninger til evalueringen baseres på en kombination af de kvalitative og kvantitative metoder, opdelt i fire datakategorier nedenunder. Datakategorierne er baseret på information fra: Registerdata, Surveydata, Interviewdata, og data fra evalueringsrapporter o.a. materiale fra de enkelte projekter. Tilsammen udgør de fire datakategorier datagrundlaget for evalueringen. Nedenfor ses en oversigt over, hvilke datakilder, der belyser de forskellige temaer i evalueringen.

Oversigt, over hvilke datakilder der skal afdække de enkelte temaer i evalueringen

Datakilder og indsamlings- metoder Temaer	Registerdata	Surveydata	Interviewdata	Evaluerings- rapporter o.a. materiale fra de enkelte projekter
Implementering af projekter				
Er projekterne implementeret som beskrevet i puljerammen?		X	X	
Virkning af forsøgsrammens elementer				
Opsøgende indsats		X	X	X
Individuel vejledning		X	X	X
Jobsøgningskurser		X	X	X
Virksomhedsrettet indsats		X	X	X
Sprogundervisning og andre kurser		X	X	X
Særlige temaer				
Samarbejde med andre aktører		X	X	X
Resultater – Effekt				
Resultater for deltagergrupperne	X	X	X	X
Delmålgrupper (hvilke indsatser virker for hvilke delmålgrupper?)			X	X

Der er generelt indsamlet data på projektniveau og ikke på deltagniveau. Fordi en del af projekterne ligger langt tilbage og der ikke har været krav til projekterne om systematisk

eller ens registrering af data på tværs af projekterne ift. de enkelte deltagere, har det ikke været muligt bagudrettet at opsamle sådanne data.

Om den registerbaserede undersøgelse

Der er gennemført en effektevaluering af, de indsatser der har været iværksat i forbindelse med de tidligere projekter. De detaljerede beregningsmetoder er beskrevet i afsnit 52, i delafsnittet *Hvilke resultater er nået?*

For at kunne gennemføre effektevalueringen har vi forudgående indhentet tilladelse fra Datatilsynet til at sammenkøre CPR-numre fra kommunerne med data fra Danmarks Statistik.

Vi har bedt alle de projekter om at fremsende krypterede cpr-numre på de personer, der har deltaget i projekterne. Vi har derefter fremsendt krypterede CPR nr. til Danmarks Statistik har modtaget disse CPR-numre sammenkører de disse med DREAM databasen og lægger det etablerede datasæt ud på forskermaskinen, som COWI har adgang til. Det har kun været muligt for Københavns kommune at fremsende sådanne data.

På grundlag af disse data har vi kunnet se, hvor mange af deltagerne, der har været i virksomhedsrettede tilbud eller har opnået lønindkomst i perioden efter projektdeltagelsen (via DREAM databasen og E-indkomst registret).

Formålet med at anvende registerdata i evalueringen er dels at tilvejebringe viden om målgruppen af ægtefælleforsørgede indvandrere, dels at belyse, hvorvidt projekterne ser ud til at have en effekt for tilknytningen til arbejdsmarkedet og dels at belyse de økonomiske nettovinster ved at få ægtefælleforsørgede indvandrere i arbejde.

Analyserne bygger på en lang række registre i Danmarks Statistik, herunder befolkningsstatistikregisteret, indkomststatistikregisteret, uddannelsesregistre samt DREAM-databasen.

Effektmålingerne er foretaget ved at sammenligne deltageres indkomster i året efter deltagelsen med den tilsvarende udvikling for en kontrolgruppe, der er udarbejdet ved hjælp af propensity score matching.

For at kunne danne kontrolgruppen har vi foretaget en analyse af, hvilke forhold der især påvirker sandsynligheden for at deltage i et af de analyserede forløb for ægtefælleforsørgede indvandrere.

Derefter har vi - med udgangspunkt i disse forhold - beregnet sandsynligheden for, at de enkelte deltagere ville komme til at deltage i et forløb. Det vil sige: vi er klar over, at de har deltaget, men ud fra de kendetegn, der ser ud til at have betydning for, hvem der deltager, har vi beregnet, hvad sandsynligheden for den enkelte var - givet den pågældendes kendetegn.

Til hver deltager har vi derefter valgt 5 personer, der vurderet ud fra deres kendetegn havde samme sandsynlighed som den pågældende deltager for at deltage i forløbet. Udvælgelsen er sket blandt en gruppe af ægtefælleforsørgede indvandrere, der som udgangspunkt kom

fra de samme lande, var i samme aldersinterval, havde været i Danmark i samme antal år, ikke havde flere børn end deltagerne osv.

Ved at udvælge personer til kontrolgruppen, som har næsten nøjagtig samme sandsynlighed for at deltage i forløbet som dem, der rent faktisk deltog, har vi derved dannet en kontrolgruppe, der minder så meget om deltagerne, at vi kan vurdere effekten på deltagerne af at have været en del af indsatsen for ægtefælleforsørgede indvandrere.

Analyserne bygger i den forbindelse på en forudsætning om, at vi har taget højde for alle væsentlige forhold, der har betydning for deltagelse i disse forløb for ægtefælleforsørgede indvandrere. Det vil sige, at i det omfang deltagerne i projektet er mere motiverede for at deltage end ægtefælleforsørgede indvandrere generelt, og denne motivation samtidig har en betydning for de effektmål, som undersøgelsen belyser, kan dette også være en del af forklaringen på undersøgelsens resultater. Denne form for selektionsbias kan ikke udelukkes, men ved at inddrage så mange relevante forhold i analyserne som muligt, har vi i videst muligt omfang søgt at tage højde for dette.

Effektmålingerne er foretaget ved at sammenligne forløbsdeltagernes resultater med den tilsvarende udvikling for en kontrolgruppe, der er udarbejdet ved hjælp af propensity score matching. Der indgår alene deltagere i effektmålingen, der ikke modtog offentlig forsørgelse i mindst 2 uger før starten på forløbet. Der indgår alene borgere i kontrolgruppen til kursusdeltagerne i 2013, der ikke modtog offentlig overførselsindkomst i mindst 2 uger før den 26/1 2013 (den gennemsnitlige startdato for disse deltageres forløb). På samme måde indgår der alene borgere i kontrolgruppen til kursusdeltagerne i 2014, der ikke modtog offentlig forsørgelse i mindst 2 uger før den 23/8 2013 (den gennemsnitlige startdato for disse deltageres forløb). Herudover omfatter kontrolgrupperne alene gifte indvandrere, der ligner deltagerne mht. køn, alder, oprindelsesland (verdensdel), erhvervsuddannelse eller ingen erhvervsuddannelse, erhvervsindkomst året før samt antal børn.

Effektmålingerne er foretaget med udgangspunkt i et signifikansniveau på 5 %. Det vil sige, at når vi i tabellen med effektmålinger viser, at der er en effekt, så skyldes effekten med 95 % sandsynlighed ikke statistiske tilfældigheder.

Det skal bemærkes, at der på baggrund af effektmålingerne er gennemført samfundsøkonomiske beregninger, både på kommunaløkonomisk og statsligt niveau. Kombinationen af at effektniveauet svinger meget (og ikke altid er signifikant) og det meget begrænsede antal borgere/observationer (da alene Københavns Kommuner har oplyst CPR nr. på deltagende borgere) gør, at disse beregninger er behæftet med betydelige usikkerhed. De er derfor ikke præsenteret i rapporten.

Om surveyundersøgelsen

COWI har foretaget en survey, hvor 11 ud af 14 projekter deltog. Projektlederne fra de pågældende projekter svarede på en række spørgsmål om virkningen af de forsøgselementer, projekteternes samarbejdspartnere, resultater, anbefalinger mm.

Formålet med surveydata er at afdække systematisk viden om hovedelementerne i indsatsen og resultaterne for de medvirkende borgere.

Survey er gennemført som en e-mail baseret undersøgelse, hvor respondenterne har modtaget et unikt link per e-mail. Via linket har hver respondent kunnet tilgå et elektronisk spørgeskema og kunnet udfylde dette. Survey har fulgt fem overordnede trin:

1. Udarbejdelse af spørgeskema med overordnede spørgsmål om organisering, projektindsats, metoder, erfaringer og resultater og et modul med spørgsmål til konkrete cases.
2. Test af spørgeskemaet i to projekter.
3. Justering af spørgeskemaet efter test og godkendelse hos SIRI.
4. Spørgeskemaundersøgelse blandt alle projekter.
5. Rykkerprocedure til de projektledere som ikke efter 14 dage havde svaret på den første henvendelse.

Om interviewdata

I forlængelse af spørgeskemaundersøgelsen er der gennemført individuelle interviews med projektledere samt fokusgruppeinterviews med projektledere og projektmedarbejdere. Formålet har været at uddybe resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen.

Det har ikke været muligt at udføre interviews med alle projekter. Årsagen er, at nogle projekter er afsluttet flere år før evalueringen er i gangsat, og det har derfor ikke været muligt at finde eller få kontakt til fx projektleder eller projektmedarbejdere, der besad den ønskede viden om projektet, i alle projekter.

Hvor det har været muligt, er der gennemført fokusgruppeinterviews med projektleder og projektmedarbejdere. Det har det været i to ud af 14 projekter. Fordelene ved et fokusgruppeinterview er, at det – i højere grad end individuelle interviews - skaber interaktion mellem deltagerne, og derved giver mulighed for refleksion og efterprøvning af resultaterne fra de øvrige elementer i undersøgelsen. Igennem udveksling af synspunkter og deltagernes argumentation har vi her fået mulighed for at kvalificere den indsamlede viden om projekterne.

I yderligere 8 projekter har det været muligt at gennemføre individuelle interviews med projektleder eller nøglemedarbejdere fra projekterne.

Interviewdata er i alle tilfælde indsamlet ved semi-strukturerede interviews, som både giver mulighed for at indsamle viden om på forhånd fastlagte temaer samt for at forfølge temaer, der er kommet frem undervejs i interviewene, som fordrer en nærmere uddybning.

I konstruktionen af interviewguiden er der taget udgangspunkt i resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen.

Herudover er styrken ved det kvalitative interview, at det netop er særligt velegnet til at opnå en dybere forståelse af, hvordan aktørers forstår verden og af, hvordan institutioners og organisationers praksis er, og indsatserne fungerer.

Interviewene er derfor også blevet brugt i forhold til f.eks. at få uddybet rationalet for den valgte praksis, fordele og ulemper samt en mere dybdegående forståelse af de prioriteringer

og samspil med andre aktørers indsatser i f.eks. civilsamfundet der er på tale. Dette er spørgsmål, som det kan være svært at afdække i effektevalueringen af projekterne.

Om data fra evalueringsrapporter

Derudover de nævnte metoder indhenter vi også data fra eksisterende evalueringsrapporter, o.a. materiale fra projekterne. Desk research af materialerne har haft som formål, at tilvejebringe viden om projekternes målgruppe, indsats, resultater, erfaringer og lokale anbefalinger.

BILAG 2: OVERSIGT OVER PROJEKTERNE

Projekt 500

Projektperiode:

01/01/14 -31/3/17

Samarbejdskommuner:

Aarhus, Frederiksberg, Lyngby-Taarbæk, Holstebro, Hjørring og Rødovre.

Medvirkende aktører:

Cabi, Integrationsnet, LG Insight.

Formål:

At sikre, at 500 ledige selvforsørgende ikke-vestlige indvandrere, som lever et liv i Danmark uden tilknytning til arbejdsmarkedet eller uddannelsessystemet, er indtrådt i arbejdsstyrken ved projektets udløb. Måltallet er efterfølgende justeret til færre.

Målgruppe:

Udgør ægtefælleforsørgede indvandrere fra vestlige og ikke-vestlige lande, i alderen 18-66 år, som har været i Danmark mere end tre år uden tilknytning til arbejdsstyrken og uden offentlige forsørgelsesydelse i de deltagende kommuner.

Målgruppen omfattede personer, der:

- ikke længere omfattet af integrationsperioden
- har begrænset dansk og engelsk kundskab i skrift og tale
- har begrænset erhvervsuddannelse og arbejds erfaring i Danmark
- har begrænset viden om, forståelse for eller kontakt til, det omkringlevede dagligdag lokalt.

Størstedelen af deltagerne i projektet var kvinder fra 61 forskellige nationaliteter bl.a. fra Mellemøsten, Asien, Sydamerika, Afrika, mm.

Indsatser:

Projektindsatserne omfattede:

- **Opsøgende indsats** (i boligområder, deltagelse i sociale arrangementer, informere andre aktører såsom kvindehuset, og ydelsesafdelingen, familiebesøg mm.)
- **Virksomhedsrettede indsatser** (praktik med forskellige formål, fx sprogpraktik, snusepraktik, virksomhedspraktik, kort praktik (især til ufaglærte) løntilskud, virksomhedsbesøg, praktikplads via netværk, workshop i jobsøgning, mm.)
- **Øvrige aktiviteter** omfatter:
 - Motivationsarbejde
 - Kursus i dansk kultur
 - Individuel vejledning/infomøde
 - Individuelt bestemt efterværn

Udvikling, implementering og evaluering af ny metode til opsøgende og beskæftigelsesrettet indsats overfor ægtefælleforsørgede nydanske kvinder i Greve Kommune.

Projektperiode:

01/01/13 - 31/12/15

Samarbejdskommuner:

Greve Kommune og Greve Nord

Medvirkende aktører:

BEVAR og CLAVIS

Formål:

At udvikle, implementere og evaluere ny metode til opsøgende og beskæftigelsesrettet indsats overfor målgruppen af ægtefælleforsørgede nydanske kvinder med henblik på at kvinderne kommer tættere på arbejdsmarkedet eller i beskæftigelse og bliver mindre social udsatte og isolerede.

Målgruppe:

Ægtefælleforsørgede indvandrerkvinder fra ikke-vestlige lande, skelnes mellem hhv. kvinder:

- som er omfattet af integrationslovens § 2, stk. 3.
- som er omfattet af lov om en aktiv beskæftigelsesindsats § 2, nr. 10 (har været i Danmark i en årrække uden at have opnået fast tilknytning til arbejdsmarkedet).

Indsatser:

Projektaktiviteterne er bl.a.:

- Opsøgende indsats
- Vejledning
- Mentorordning
- Danskundervisning
- Netværkstilbud
- Sundhedstilbud
- Specielt tilrettelagt tilbud
- Virksomhedsrettet forløb (fx praktik mm).

Projekt Futura

Projektperiode:

15/08/11 - 31/03/14

Samarbejdskommuner:

Frederiksberg, Frederikshavn, Hillerød, Vejle

Medvirkende aktører:

KL

Formål:

At få flere ægtefælleforsørgede udlændinge på arbejdsmarkedet for dermed at styrke deres generelle integration og trivsel i samfundet, samt at øge arbejdsstyrken.

- På samfundsmæssigt niveau at udnytte det arbejdskraftpotentiale som ægtefælleforsørgede er
- På individplan at forbedre den enkelte ægtefælleforsørgedes økonomi, trivsel og generelle integration

Målgruppe:

- Familiesammenførte
- Selvforsørgede, som har været i DK i mange år uden arbejde
- Medfølgende ægtefæller (ekstra deltagere ift. oprindelig målgruppe)

Indsatser:

- Opsøgende aktiviteter, herunder informeret om tilbud
- Vejledningssamtaler
- Virksomhedsvendte tilbud
- Netværksdannelse for ægtefælleforsørgede (netværk-/jobcafe)

Connect Aarhus

Projektperiode:

01/08/2011-31/07/2013

Medvirkende aktører:

Jobcenter Aarhus

Formål:

At optimere og udvikle integrationsindsatsen for at imødegå udfordringen med at fastholde den internationale arbejdskraft i Aarhus Kommune.

Målgruppe:

Ægtefælleforsørgede fra ikke-vestlige lande, fordelt på hhv.:

- ægtefæller til international arbejdskraft og
- familiesammenførte ægtefæller til udlændinge

Indsatser:

- Individuel vejledning
- Informationsmøder/netværks-seminar
- Koordination, sammenhæng og synlighed
- Virksomhedsvendte forløb i form af praktikker, løntilskudsansættelser og ordinære ansættelser.

Orienteringsmøder om beskæftigelsesrettede tilbud for ægtefælleforsørgede

Projektperiode:

01/06/11- 22/12/11

Samarbejdskommuner:

Roskilde og Greve kommuner

Medvirkende aktører:

CLAVIS sprog og kompetence

Formål:

At flere ægtefælleforsørgede benytter sig af deres ret til at få beskæftigelsesrettede tilbud gennem jobcentrene og på sigt opnår tilknytning til det danske arbejdsmarked.

Målgruppe:

Ægtefælleforsørgede udlændinge: Det drejer sig både om kursister på sprogcentret og om øvrige udlændinge, der er bosat i de to kommuner.

Indsatser:

- Opsøgende indsats
- Informationsmøder
- Beskæftigelsesrettede aktiviteter
- Netværksdannelse aktiviteter

Kvindeværket

Projektperiode:

01/09/11 - 31/12/12

Aktører:

FOF Esbjerg og Esbjerg jobcenter

Formål:

Formålet er at holde arbejdsrelateret kurser for ægtefælle forsørgede kvinder samt at ud-brede kendskabet til rettet til ægtefælleforsørgedes ret til beskæftigelsesrettede aktiviteter.

Målgruppe:

Ægtefælleforsørgede udenlandske kvinder mellem 24-60 år;

- der er kommet til Danmark som flygtning og familiesammenførte
- der er kommet til Danmark som familiemedlemmer til arbejdskraftindvandrere

Indsatser:

- Jobsøgningskursus
- Kompetenceafklaring
- Netværksdannelse
- Kurser om det danske uddannelsessystem og arbejdsmarkedskultur
- Virksomhedsbesøg
- Informationsmøder
- Mentorordning
- Danskundervisning

Hjælp til selvhjælp for ægtefælleforsørgede

Projektperiode:

01/08/11 - 30/06/12

Aktører:

Sprogcenter midt

Formål:

At opsamle en arbejdskraftreserve ved at udruste målgruppen med et bredt arsenal af beskæftigelsesfremmende værktøjer.

Målgruppe:

Selvforsørgende:

- arbejdskraftindvandrere og deres medfølgende ægtefæller
- familiesammenførte udlændinge, der ikke modtager ydelse.

Indsatser:

- Udarbejdelse af jobsøgningsplaner
- Individuel støtte (rådgivning, vejledning og coaching) gennem forløbet.
- Kursusdage (med fokus på kompetence- og ressourceafklaring, information om arbejdsmarkedet og information om uddannelse i DK).
- Oprettelse af selvhjælpsgrupper (bl.a. Facebook-grupper)
- Jobcafé
- Åbent-hus arrangementer på lokale uddannelsesinstitutioner

Viden og Beskæftigelse

Projektperiode:

01/09/11 - 01/05/12

Aktør:

Tietgen Competence Center

Formål:

At informere nyankomne fra målgruppen om de muligheder og den ret, de har til beskæftigelsesfremmende tilbud fra kommunen.

Målgruppe:

Ægtefælleforsørgede udlændinge;

- der er kommet til landet som flygtning og familiesammenførte
- der er kommet her til landet som medfølgende ægtefæller

Indsatser:

- Afholdelse af informationsmøder
- Orientering om kommunens introduktionsprogram samt muligheder for efter og videreuddannelse
- Orientering om det danske arbejdsmarkeds muligheder for udlændinge
- Orientering om mentornetværk og deres aktiviteter
- Orientering om muligheder og faldgruber ved at være medfølgende ægtefælle

Integration - også uden for ægteskabet

Projektperiode:

01/01/13 - 31/12/15

Aktører:

Jobcenter Hedensted, Tørring Daghøjskole og Hedensted Kommune.

Formål:

Udvikle metoder til at få kontakt med målgruppen, samt metoder til at inkludere målgruppen socialt på arbejdsmarkedet og i det lokale samfund.

Målgruppe:

70-80 ægtefælleforsørgede borgere, som:

- både er ledige og omfattede af den 3-årige integrationsperiode
- indvandrere, der har været i landet i en længere periode.

Indsatser:

- Lokale samfundsintegrerende netværksforløb.
- Jobcentrets tilbudspalette (kompetenceafklarende, kompetence-opbyggende og virksomhedsrettede tilbud)
- Målrettede mentoruddannelser for virksomheds- og fritidsmentorer.
- Etablere lokale kulturformidlende arrangementer og kulturcafeer
- Samarbejde med idrætsklubber og andre lokale fritidstilbud
- Opbygning af IT-kundskaber
- Tværgående koordineret samarbejde i kommunen med andre relevante afdelinger
- Samarbejde med undervisningsinstitutioner om brobygningsforløb

Klar som vikar - nydanske ægtefælleforsørgede kvinder på arbejdsmarkedet

Projektperiode:

01/01/2013 - 31/12/2014

Aktører:

Jobcenter Gladsaxe, Randstad, Foreningen til Integration af Nydanskere på Arbejdsmarkedet, Mouna Service, Værebros Rådgivning og Høje Gladsaxe Beboerforening.

Formål:

At lave særlig beskæftigelsesrettet indsats over for gruppen af ægtefælleforsørgede nydanske kvinder, der skal have en social og økonomisk betydning. Udviklet metoder skal anvendes til, at forberede, opkvalificere og formidle ægtefælleforsørgede nydanske kvinder i vikariater.

Målgruppe:

132 borgere, hvoraf det primært er kvinder i alderen 25-50, uden eller med begrænset uddannelsesbaggrund og hvor dansk kundskaber generelt er meget lave.

Indsatser:

- Måltrettet opsøgende arbejde
- Informationsmøder
- Aftale/kontrakt forløb med de deltagere
- Inspirations- og motivationsforløb
- Virksomhedspraktik
- Klart som vikar - samtale hos vikarbureau
- Mentorforløb

Projekt netværk

Projektperiode:

01/01/2014 - 31/12/2016

Aktører:

Jobcenter Aabenraa og AOF Sprogcenter

Formål:

At etablere et lokalt beredskab/netværk, der er parat til at støtte ægtefælleforsørgede kvinders inklusion i samfundet og på arbejdsmarkedet, og dels konkret at identificere og understøtte mulighederne for ægtefælleforsørgede kvinder, der er uden for arbejdsmarkedet og er i risiko for social marginalisering.

Målgruppe:

150 kvinder, der er ægtefælleforsørgede fra ikke-vestlige lande.

Indsatser:

To former for indsatser:

- Indsats over for virksomheder, organisationer, foreninger, sprogcenter og jobcenter-medarbejdere.
- Indsats over for målgruppe:
 - Netværksmøder med erfaringsudveksling
 - Beskæftigelsestiltag bl.a. besøg på virksomheder/arbejdspladser
 - Individuel vejledning
 - Intensiv danskundervisning

Opsøgende indsats for ledige ægtefælleforsørgede nydanskere

Projektperiode:

01/01/13 - 31/12/15

Aktører:

Jobcenter Viborg, Jobcenter Haderslev, Jobcenter Ringkøbing – Skjern og Integrationsnet.

Formål:

Vil via information og støtte bringe ægtefælleforsørgede borgere for 3. verdenslande på/tættere på arbejdsmarkedet eller i gang med uddannelse. Endvidere vil projektet også informere om lokalsamfundets tilbud til borgerne.

Målgruppe:

Marginaliseringstruede eller marginaliserede ægtefælleforsørgede fra 3. verdenslande.

Indsatser:

- Opsøgende arbejde for at finde frem til og få kontakt med målgruppen.
- Individuelle samtaler med borgerne for at få viden om borgernes baggrund og ønsker vedrørende uddannelse, arbejde og andre aktiviteter.
- Virksomhedspraktik, sprogkurser, støtte i forbindelse med at finde den rette uddannelse eller finde arbejde, informationsmøder og lignende.

Perspektiv Projekt for Ægtefælleforsørgede.

Projektperiode:

01/01/2015 - 31/12/2016

Samarbejdskommuner:

København, Slagelse og Køge

Formål:

Opkvalificering af ægtefælleforsørgede, så de (på sigt) enten indgår direkte på arbejdsmarkedet eller som del af arbejdsmarkedsreserven. Projektets formål er videre at medvirke til at bryde den sociale isolation af ægtefælleforsørgede.

Målgruppe:

Ægtefælleforsørgede fra ikke-vestlige lande, som har haft lovligt ophold i Danmark i mere end 3 år (og således ikke længere er omfattet af Integrationsloven) og som er udsatte eller isolerede fra arbejdsmarkedet.

Primær målgruppe:

- Familiesammenførte/flygtninge
- Aldrig haft arbejde i Danmark
- Bosiddende i lokalområdet

Sekundær målgruppe:

- Medfølgende ægtefæller/familiesammenførte/flygtninge
- Haft mindre tilknytning til arbejdsmarkedet/uddannelse
- Bosiddende i Kommunen/lokalområdet
- Minimum 1/2 års forudgående ledighed

Indsatser:

- Opsøgende arbejde gennem lokal forankring i udsatte boligområder
- Lokalt opsøgende virksomhedsrettet indsats for at sikre lokale virksomhedsplaceringer
- Helhedsorienteret vejledning/udvikling af velledningsmetode og – redskaber til at nedbrud barrierer, tydeliggøre handlemuligheder og give den ægtefælleforsørgede en tro på egne evner i forhold til arbejdsmarkedet
- Forberedende virksomhedsrettet forløb og undervisning i samfundsforståelse hvor den ægtefælleforsørgede deltager i et individuelt tilrettelagt forløb bestående af moduler som 'jobsøgning' 'uddannelse' 'digitalisering' 'arbejdsmarked, brancheforløb' etc. Forløbet ender ud i en individuel plan, virksomhedspraktik, løntilskud. Hjælp til optag på uddannelse etc.

Ny i job og uddannelse

Projektperiode:

01/01/13 - 31/12/14

Aktør:

Jobcenter København

Formål:

Bringe målgruppen nærmere arbejdsmarkedet samt bryde den sociale isolation af gruppen.

Målgruppe:

Lavt uddannede ægtefælleforsørgede mænd og kvinder - primært fra ikke-vestlige lande.

- Deltagere kommer fra 43 forskellige lande (oversigt vedlagt i journal)
- Den største nationale gruppe er fra Pakistan efterfulgt af Thailand, Tyrkiet og Marokko/Bangladesh.
- Kønsfordeling: Af de 139 deltagere var 127 kvinder dvs. 91 % og dermed 9% mænd.

Indsatser:

- Opsøgende indsats
- Den centrale indsats: Et beskæftigelsesrettet forløb med fokus på undervisning i arbejdsmarkedsforståelse, det danske uddannelsessystem samt undervisning i jobsøgning.
- Forløbet suppleres, ved behov, med individuelt tilrettelagt forløb/praktik/løntilskud i socialøkonomiske virksomheder, danskuddannelse på et sprogcenter, individuelle brobygningsforløb til ordinær uddannelse og hjælp til at komme i løntilskud eller praktik i private eller offentlige virksomheder.